

Finanční gramotnost z pohledu rodinného rozpočtu v podmínkách České republiky

Diplomová práce

Vedoucí práce:

Ing. Luděk Benada, Ph.D.

Bc. Eliška Mesarčová

Brno 2023

Poděkování

Tímto děkuji Ing. Lud'kovi Benadovi, Ph.D. za odborné a cenné připomínky při zpracování mé diplomové práce a jeho času mé práci věnovanému.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci **Finanční gramotnost z pohledu rodinného rozpočtu v podmínkách České republiky** vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování závěrečných prací.

Jsem si vědom/a, že se na moji práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne 3. května 2023

.....

Abstrakt

Mesarčová, E. Finanční gramotnost z pohledu rodinného rozpočtu v podmínkách České republiky. Diplomová práce. Brno: Mendel University, 2023.

Práce se zabývá tématem finanční gramotnosti. Hlavním cílem této práce je zmapování současného stavu finanční gramotnosti ekonomicky aktivního obyvatelstva v České republice. Dalšími dílčími cíli je analyzovat finanční gramotnost vybrané skupiny obyvatel ČR na základě dotazníkového šetření, nebo také analyzovat vliv finanční gramotnosti na život těchto obyvatel ČR.

Klíčová slova

finanční gramotnost, rodina, Česká republika, peníze, příjmy, výdaje

Abstract

Mesarčová, E. Financial literacy from the perspective of a family budget in conditions of the Czech Republic. Diploma thesis. Brno: Mendel University, 2023.

The thesis deals with the topic of financial literacy. The main objective of this thesis is to describe the current level of financial literacy of the economically active population in the Czech Republic. Other partial objectives are to analyse the financial literacy of a selected group of the Czech population on the basis of a questionnaire survey and also to analyse the influence of financial literacy on the life of this population in the Czech Republic.

Keywords

financial literacy, family, Czech Republic, money, income, costs

Obsah

1	Úvod a cíl práce.....	12
1.1	Úvod.....	12
1.2	Cíl.....	12
2	Finanční gramotnost.....	14
2.1	Vývoj a význam finanční gramotnosti	14
2.2	Definice pojmů souvisejících s finanční gramotností	15
2.2.1	Finanční gramotnost	15
2.2.2	Finanční kvalifikace.....	17
2.3	Složky finanční gramotností.....	17
2.3.1	Peněžní gramotnost.....	17
2.3.2	Cenová gramotnost.....	20
2.3.3	Rozpočtová gramotnost.....	21
2.3.4	Numerická gramotnost	22
2.3.5	Informační gramotnost	22
2.3.6	Právní gramotnost	22
3	Důsledky nedostatečné finanční gramotnosti a jejich řešení.....	23
3.1	Zadluženost a předluženost domácností.....	23
3.1.1	Zadluženost domácností.....	24
3.1.2	Předluženost domácností.....	28
3.2	Způsoby řešení úpadku domácností	30
3.2.1	Oddlužení (osobní bankrot)	31
3.2.2	Konkurs	32
4	Ochrana spotřebitele.....	33
4.1	Formulace základních pojmů.....	33
4.1.1	Spotřebitel.....	34
4.1.2	Osoba uzavírající spotřebitelskou smlouvu se spotřebitelem.....	35
4.1.3	Spotřebitelská smlouva.....	37
5	Osobní a rodinné finance	38
5.1	Rodinný rozpočet	38

5.2	Složky rodinného rozpočtu.....	39
5.2.1	Příjmy.....	39
5.2.2	Výdaje	40
5.3	Sestavení rodinného rozpočtu	41
5.4	Návrh rodinného rozpočtu	44
6	Dotazníkové šetření.....	46
6.1	Metodika dotazníkového šetření.....	46
6.1.1	Metoda šetření.....	46
6.1.2	Výzkumný soubor	46
6.1.3	Cíl dotazníkového šetření	47
6.1.4	Časový harmonogram šetření	47
6.2	Analýza získaných dat	48
6.3	Shrnutí výsledků šetření.....	56
7	Závěr	59
8	Seznam literatury	60
9	Přílohy	66

Seznam grafů

Graf č. 1:	Celkové zadlužení domácností (v mil Kč) – Na bydlení	25
Graf č. 2:	Celkové zadlužení domácností (v mil Kč) – Na spotřebu	26
Graf č. 3:	Celkové zadlužení domácností (v mil Kč) – Ostatní	27
Graf č. 4:	Vzdělání	48
Graf č. 5:	Čistý měsíční příjem	49
Graf č. 6:	Daňový odpočet úroků	50
Graf č. 7:	Spotřebitelský úvěr	51
Graf č. 8:	Sestavení rozpočtu	52
Graf č. 9:	Tvorba rezerv	52
Graf č. 10:	Zpoždění splátky	54
Graf č. 11:	Nedostatek financí na platbu	54
Graf č. 12:	Debetní a kreditní karta	55
Graf č. 13:	Inflace	55
Graf č. 14:	Daň z příjmu	56

Seznam tabulek

Tab. 1:	Návrh rozpočtu.....	44
Tab. 2:	Využívané finanční produkty	50
Tab. 3:	Nákup za finance z úvěru.....	51
Tab. 4:	Tvorba rezerv.....	53

1 Úvod a cíl práce

1.1 Úvod

Pro svou práci jsem si zvolila téma Finanční gramotnost. V současnosti dochází v důsledku řady společenských změn k velkému rozvoji ekonomiky. Mezi tyto změny lze zařadit technologický pokrok, který vede k novým způsobům a možnostem obchodování s finančními produkty, k propojování světových finančních trhů nebo ke globalizaci. Všechny tyto změny s sebou nesou nové příležitosti a mají vliv na chování obyvatel na trhu.

Kromě přínosů nese ekonomický rozvoj i řadu negativních důsledků. Dynamický rozvoj ekonomiky vede k neustále se zvyšujícím nárokům na jednotlivce. Proto jsou lidé nuceni se ve finančním světě orientovat a řešit mnoho otázek týkajících se financí. Všichni jsou pod tlakem především díky vlně reklam a nabídek, které nabízejí různé zboží a služby, z nichž mnoho je zaměřeno na finanční oblast, jako jsou pojistné, spořicí či úvěrové produkty.

Proto je nutné, aby společnost měla dostatek znalostí a dovedností z oblasti finanční gramotnosti. Mělo by se také pracovat na tom, aby se úroveň finanční gramotnosti neustále zvyšovala. Již malé děti by měly být vedeny k tomu, aby znaly hodnotu peněz a uměly s nimi zacházet. Důležitou úlohu hraje rodina, škola i další instituce (např. úřady). Spotřebitelé, kteří nejsou dostatečně finančně gramotní, mohou díky své nevědomosti přistoupit na nevýhodné nabídky. To může v některých případech vést k velkému zadlužení a k dluhovým pastem, ze kterých se pak nemusí dostat.

1.2 Cíl

Jako cíl této své práce jsem si vytyčila zmapování a deskripci základních finančních pojmů, jako je např. finanční gramotnost, finanční kvalifikace, peníze a jejich přínos pro mnou analyzovanou skupinu obyvatel. Dalším cílem této práce je zmapování současného stavu finanční gramotnosti u ekonomicky aktivního obyvatelstva. Toto zmapování provádím na základě dotazníkového šetření. Rovněž patří mezi podpůrné cíle analýza vlivu finanční gramotnosti na tuto skupinu obyvatel ČR.

Práce se skládá ze dvou hlavních částí. První částí je teoretická, kde se nacházejí definice pojmů souvisejících s finanční gramotností, důsledky nedostatku finanční gramotnosti a jejich řešení, a informace o ochraně spotřebitele a rodinném rozpočtu. Zvláštní důraz je kladen na složky rodinného rozpočtu, jeho sestavení a příslušný návrh. Všechny uvedené informace jsou získány z pečlivé rešerše literatury a odborných článků věnujících se tématu finanční gramotnosti.

Druhou částí této práce je praktická část, která se zaměřuje na výzkum finanční gramotnosti ekonomicky aktivních obyvatel. Tato část zahrnuje zhodnocení jak teoretických, tak praktických informací získaných prostřednictvím literární rešerše v teoretické části a prostřednictvím dotazníkového šetření v praktické části. Součástí závěru práce je konkrétní návrh, jehož implementace by mohla vést

k lepšímu hospodaření v domácnosti. Výsledky této práce mohou sloužit jako základ pro další výzkumy nebo pro další studium.

2 Finanční gramotnost

Finanční gramotnost je klíčovým faktorem pro dosažení finanční stability a úspěchu v životě. Zahrnuje širokou škálu dovedností a znalostí, které nám pomáhají plánovat a spravovat naše finance efektivně a účelně. K tomuto účelu patří například schopnost rozpoznat a porozumět finančním produktům, efektivně rozpočtovat, investovat a spravovat dluhy. Bez finanční gramotnosti mohou být lidé vystaveni vysokým úrokovým sazbám, dluhům a finančním potížím. V této kapitole si přiblížíme, co finanční gramotnost znamená, proč je důležitá a jaké nástroje a techniky mohou pomoci zlepšit vaše finanční zdraví a kvalitu života.

V dnešní době se stává finanční gramotnost stále důležitější, neboť se mění nejen ekonomické podmínky, ale i finanční produkty a služby. Je důležité být schopen efektivně porozumět těmto produktům a službám, aby bylo možné s nimi zacházet správně a předejít tak finančním potížím a ztrátám.

Finanční gramotnost se také vztahuje k obecným dovednostem jako je matematika, logika, analytické myšlení a rozhodování. Kromě toho může mít finanční gramotnost významný dopad na naše vztahy a životní plány, neboť je spojena s našimi finančními cíli a strategiemi, které jsou klíčové pro dosažení našich životních snů.

Dobrá finanční gramotnost může také pomoci lidem zajistit si stabilitu a zabezpečení ve stáří, což je zvláště důležité v době, kdy jsou důchody stále nižší a méně jisté. Proto je důležité vzdělávat se v této oblasti a zlepšovat své finanční dovednosti, aby bylo možné být v tomto ohledu úspěšný.

V této kapitole se zaměříme na to, co finanční gramotnost obnáší, jaké jsou klíčové prvky finanční gramotnosti a jak může být finanční gramotnost aplikována v praxi. Podíváme se také na nástroje a techniky, které pomáhají zlepšit finanční gramotnost a dosáhnout finanční stability a úspěchu.

2.1 Vývoj a význam finanční gramotnosti

Aby bylo možné pojednat o vývoji a významu finanční gramotnosti, je nutné nejprve vědět, co to finanční gramotnost je, co se tímto pojmem myslí. Definicí finanční gramotnosti existuje více, avšak pro potřeby této práce je možné uvést, že finanční gramotnost je: *„soubor znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana nezbytných k tomu, aby finančně zabezpečil sebe a svou rodinu v současné společnosti a aktivně vystupoval na trhu finančních produktů a služeb“*.¹

Finanční gramotnost má úzkou souvislost se vznikem peněz či jiných komodit využívaných pro směnu. Aby obchody byly úspěšné, byli lidé nuceni znát hodnotu platidel. Postupným způsobem začalo docházet k rozvoji finančního vzdělávání. Společně s rychlým rozvojem úvěrového trhu, příchodem elektronických platidel

---

¹ Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR. [online]. 7. prosince 2005, s. 16 [cit. 2022-02-20]. s. 7-8. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finální_verze.pdf.

a dalších finančních produktů rostla potřeba finančního vzdělávání exponenciálně více.²

Z výsledků výzkumu společnosti EVERS&JUNG vyplývá, že za nárůstem významu finanční gramotnosti kromě vývoje ekonomiky a finančního trhu podílí mimo jiné i demografické, politické a ekonomické změny. Nízké či nedostatečné znalosti finanční gramotnosti jednotlivců mají vliv nejen na ně samotné a jejich život, ale ovlivňují i celou ekonomiku. Neznalost finanční gramotnosti může vést ke špatné alokaci soukromého bohatství (např. zbytečné přeúvěrování půjčkami s vysokými úroky), a to má za následek sociální úpadek, kdy dochází ke zvýšení veřejných výdajů na sociální zabezpečení nebo zdravotní péči. Je prokázána souvislost mezi finanční gramotností a chudobou. Nízkopříjmová a méně vzdělaná skupina spotřebitelů má vyšší tendence vybírat si špatné finanční produkty a v důsledku toho pak za úvěry platí vyšší částky.³ Je také prokázána souvislost mezi finanční gramotností a chudobou, kdy méně vzdělané a nízkopříjmové skupiny mají tendenci si vybírat špatné finanční produkty a platit za ně vyšší částky (Johnson, Sherraden, Clancy, & Beverly, 2006).⁴

O významu finanční gramotnosti svědčí také publikace Karin Sprow Forté, podle které vede větší kontrola nad vlastními financemi nejen ke zvýšení ekonomické výkonnosti, ale také k blahodárnému vlivu na zdraví jedince, neboť významně snižuje hladinu stresu.⁵

2.2 Definice pojmů souvisejících s finanční gramotností

Finanční gramotnost je klíčovou schopností pro každého jednotlivce, která mu umožňuje efektivně spravovat své finance a plánovat svou finanční budoucnost. Pro porozumění této oblasti jsou důležité základní pojmy, které jsou s finanční gramotností úzce spjaté.

2.2.1 Finanční gramotnost

I když jsem se na minulé straně dotkla finanční gramotnosti a toho, co to finanční gramotnost je, abych mohla lépe popsat její vývoj a význam, nyní se chci pojmem finanční gramotnosti zabývat hlouběji. Na základě výzkumu finanční gramotnosti, který byl proveden společností EVERS&JUNG, vydala vláda České republiky Usnesení č. 1594/2005, o zlepšení podmínek v bankovním sektoru. Po tomto usnesení vydalo Ministerstvo financí ČR, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR jednotný dokument, který se věnuje budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. Z tohoto

---

² NOVESKÝ, I., BALABÁN, Z., a kol., *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 1. vyd., Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4. str. 22.

³ HABSCHICK, M., SEIDL, B., EVERS, J., KLOSE, D., PARSIAN, Y., *Survey of Financial Literacy Schemes in the EU27, VT Markt/2006/26H*. Final Report. Hamburg: November 2007.

⁴ Johnson, L., Sherraden, M., Clancy, M., & Beverly, S. (2006). Financial education and account access among elementary students: A pilot study. *Children and Youth Services Review*, 28(2), 217-238.

⁵ SPROW FORTÉ, K., TAYLOR, E. W., TISDELL, E., J., 2014. Financial literacy and adult education. *New directions for adult continuing education*. San Francisco: Jossey-Bass. ISBN 978-1-118-85003-9. s. 47-48.

dokumentu vychází mnou výše uvedená definice finanční gramotnosti. Jak z definice vyplývá, za finančně gramotného je možné považovat takového jedince, který se dokáže orientovat v problematice peněz a cen a zvládá spravovat osobní či rodinný rozpočet.⁶

V České republice na finanční gramotnost dospělých dohlíží Ministerstvo financí ČR. Ministerstvo provedlo v roce 2010, 2015 a 2020 výzkumy finanční gramotnosti, které vychází z Národní strategie finančního vzdělávání 2.0 schválené vládou České republiky. V rámci tohoto výzkumu se nezaměřuje jen na finanční gramotnost v rámci České republiky, ale provádí celkové mezinárodní srovnání. Díky těmto výzkumům je možné lépe připravovat a cílit finančně vzdělávací aktivity. Finanční gramotnost populace má vzestupnou tendenci. Roste také občanská ekonomická zodpovědnost. I přes rostoucí povědomí mají občané stále nízké povědomí o spotřebitelských úvěrech a s nimi souvisejícími náklady. Výzkum v roce 2020 prokázal, že 48 % respondentů má vyšší úroveň gramotnosti. Na druhou stranu u 58 % procent dotázaných byla dokázána nižší úroveň gramotnosti.⁷

V dokumentu Národní strategie 2.0 je možné nalézt možnosti, jak zvýšit úroveň finanční gramotnosti prostřednictvím školního vzdělávání a dalších projektů finančního vzdělávání. Na základě tohoto dokumentu jsou za cílové skupiny pro vzdělávání k finanční gramotnosti považováni žáci středních a základních škol, senioři, nezaměstnaní, příjemci pomoci v hmotné nouzi a senioři.⁸

Podle Ministerstva financí je finanční gramotnost základním kamenem pro fungování finančních a investičních trhů. Jedná se o soubor potřebných znalostí pro rozhodování o financích. Ministerstvo financí ji definuje jako „...soubor znalostí, dovedností a postojů nezbytných k dosažení finanční prosperity prostřednictvím zodpovědného finančního rozhodování“.⁹

Člověk, který je finančně gramotný, je odpovědný za hospodaření s penězi. Disponuje potřebnými znalostmi, schopnostmi a dovednostmi pro uskutečňování finančních rozhodnutí. Finančně gramotný člověk by měl být schopný analyzovat, řídit osobní finanční podmínky a umět plánovat svou finanční budoucnost. Také by neměl mít problém hovořit o penězích a umět popsat svou finanční situaci. Finanční gramotnost je měřitelná lze ji hodnotit i srovnávat. Pro měření finanční gramotnosti existuje několik rozdílných ukazatelů. Jedním z nich je například poměr dluhu jedince a výše jeho majetku, dalším pak například to, zda si jedinec spoří a zvládá

---

⁶ Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR [online]. 7. prosince 2005, s. 16 [cit. 2022-02-20]. s. 7-8. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf.

⁷ Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: CELKOVÉ VÝSLEDKY. In: *Finanční gramotnost aneb proč se finančně vzdělávat?* [online]. 25. června 2020 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-20-3286>.

⁸ Národní strategie finančního vzdělávání 2.0: Změnou chování k převzetí odpovědnosti za svou finanční prosperitu [online]. 2019, s. 11 [cit. 2022-02-20]. s. 6 Dostupné z: file:///C:/Users/Zuzka/AppData/Local/Temp/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf.

⁹ Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? In: Ministerstvo financí České republiky [online]. [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/>.

finančně vést domácnost apod. Finanční gramotnost lze měřit jak u jednotlivců, tak ve větších skupinách.¹⁰

2.2.2 Finanční kvalifikace

Finanční kvalifikace je širším pojmem než pojem finanční gramotnost. Finanční kvalifikace je souborem všech finančních znalostí, dovedností, schopností a pravomocí a finanční odpovědnosti. Jedinec, který je dostatečně finančně gramotný, umí rozumně nakládat a manipulovat s penězi, umí dělat správná a rozumná finanční rozhodnutí při naplňování svých potřeb. Veškeré tyto znalosti může poté využít v předvídatelných i nepředvídatelných situacích. Finančně kvalifikovaný jedinec je schopen rozeznat a využít finanční příležitosti, je schopen rozpoznat a řešit případné finanční problémy, a uvědomit si možné dopady svých rozhodnutí na jeho život i jeho okolí.¹¹

2.3 Složky finanční gramotnosti

Finanční gramotnost obsahuje různé složky. Mezi tyto složky patří gramotnost peněžní, cenová, rozpočtová, numerická, informační a právní.

2.3.1 Peněžní gramotnost

Peněžní gramotnost zahrnuje předpoklady, které jsou nezbytné pro práci s hotovými, bezhotovostními i elektronickými penězi a kompetence pro transakce s nimi spojené. Jedinec, který nabyt těchto kompetencí, zvládá spravovat a nakládat se svými penězi. K dalším kompetencím v rámci peněžní gramotnosti patří schopnost spravovat bankovní účty, platební karty a ovládat moderní nástroje s tím související (například platby přes mobilní telefon apod.).¹²

S peněžní gramotností souvisí několik pojmů. Těmi nejdůležitějšími jsou peníze, bankovní produkty, spoření, pojištění a investice.¹³

---

¹⁰ DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L. a kol., *Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9. s. 12 – 13.

¹¹ Tamtéž, s. 12 – 13.

¹² Národní strategie finančního vzdělávání 2.0: Změnou chování k převzetí odpovědnosti za svou finanční prosperitu [online]. 2019 [cit. 2022-03-10]. s. 12 Dostupné z: file:///C:/Users/Zuzka/AppData/Local/Temp/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf.

¹³ K problematice peněžní gramotnosti se vyjadřuje mnoho různých vědeckých publikací a článků, mezi kterými lze jmenovat např.: LUSARDI, A., MITCHELL, O. S., CURTO, V., *Financial Literacy among the Young*. Journal of Consumer Affairs, 44. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>. [online]. 2010 [cit. 2022-11-09]. s. 358-380 Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>; REMUND, D. L., *Financial Literacy Explicated. The Case for a Cleaner Definition in an increasingly Complex Economy*. Journal of Consumer Affairs, 44. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>. [online]. 2010 [cit. 2022-11-09]. s. 276-295 Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>.

PENÍZE

Peníze jsou základem peněžní gramotnosti. Podle jedné z definic lze za peníze považovat jakékoli aktivum přijímané jako platidlo za zboží, služby či dluh.¹⁴ Ohledně peněz jsou důležitými sociální vazby, které zahrnují poptávku po úvěru a nabídku dluhu ve formě účetních peněz.¹⁵

K využívání peněz lidé přešli od původních barterových obchodů, které byly mnohem náročnější a na rozdíl od využívání peněz i nepraktické. Šlo v nich o směňování jednotlivého zboží. Dnes je používání peněz samozřejmě a pro lidi je tato změna, přechod k penězům velmi důležitý. Velmi nám ulehčují život. Peníze fungují jako uchovatel hodnoty (neztrácí hodnotu a zachovávají si svou kupní sílu – pokud nepočítáme s inflací), jako prostředek směny (jsou využívány k platbě za zboží a služby) a jako zúčtovací jednotka (vyjadřuje se jimi hodnota zboží či služeb).¹⁶

Peníze lze dělit na oběživo (bankovky a mince) a depozita (hotovost a bezhotovostní peníze). Za pomoci peněz je realizován platební styk, který je řízený Českou národní bankou.¹⁷

BANKOVNÍ PRODUKTY

V rámci bankovníctví se setkáváme s různými bankovními produkty, ke kterým patří produkty úvěrové, investiční a jiné. Nejdůležitější činností bank je poskytování úvěrů, které banka považuje jako určitou formou investice a tvoří největší část příjmů banky (uhrazené úroky od klientů). K nejčastěji využívaným formám úvěrů patří spotřebitelské úvěry a hypotéky.¹⁸

---

¹⁴ REVENDA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5. aktualiz. vyd., Praha: Management Press, 2014. ISBN 978-80-7261-79-6. s. 14.

¹⁵ INGHAM, G. K., *Concepts of money: interdisciplinary perspectives from economics, sociology and political science*. Cheltenham: Elgar reference collection, C2005. ISBN 1-84376-590-X. s. 129.

¹⁶ Velmi podnětnou publikací k historii peněz je dílo: DAVIES, G., *A History of Money*. Cardiff: University of Wales Press, 2002. ISBN 978-0-7083-1717-4; popř. WEATHERFORD, J., *The History of Money. From Sandstone to Cyberspace*. New York: Three Rivers Press, 1997. ISBN 0-609-80172-4.

¹⁷ ŠKVÁRA, M., *Finanční gramotnost*. 2. vyd., Praha: Miroslav Škvára, 2016. ISBN 978-80-9048-233-3. s. 15.

¹⁸ REJNUŠ, O., *Finanční trhy*. 4. aktualiz. a rozš. vyd., Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-3671-6. s. 77. K bankovním produktům lze doporučit českou publikaci: MELUŽÍN, T., *Bankovní produkty a služby. Bankovníctví I*. 1. vyd., Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2014. ISBN 978-80-214-4841-4.

SPŮŘENÍ

Spoření lze chápat jako odkládání finančních prostředků. Hlavním účelem spoření je tvorba finanční rezervy. Rezervu je možné tvořit z různých důvodů. Jedním z důvodů pro spoření může být eliminace rizika z důvodu ztráty příjmů, nepředvídatelných výdajů, postupné uspoření na něco určitého či zajištění rezervy na stáří. V neposlední řadě se spoření využívá také z důvodu ochrany financí před inflací. Nevyužívané peněžní prostředky díky spoření zbytečně neztrácí hodnotu na běžném účtu, kde bývají nulové úroky. Mezi oblíbené způsoby spoření patří například stavební spoření, popř. doplňkové penzijní spoření. Je však nutno dbát na skutečnost, že každé z těchto spoření by mělo plnit především svůj účel, tzn., že první z uvedených spoření by mělo sloužit především pro spoření např. na vlastní byt, druhé spoření by mělo plnit funkci spoření si na pozdější věk.¹⁹

POJIŠTĚNÍ

Pojištění je nástrojem pro finanční eliminaci dopadů nahodilých událostí. Lze jej členit na pojištění dobrovolné a povinné. Mezi dobrovolná pojištění patří taková, pro která se zájemce rozhodne sám a není nařízeno žádným právním předpisem. K takovým pojištěním patří např. životní pojištění, pojištění domácnosti apod. Oproti tomu povinné pojištění vyplývá z určitého právního předpisu, např. ze zákona, který jasně a srozumitelně stanovuje obsah a konstrukci pojištění. Mezi taková pojištění patří například zákonné pojištění vozidel.²⁰

INVESTICE

Definovat na pár řádcích pojem „investice“ není vůbec jednoduché, protože existuje velké množství různých definic. Tyto definice se zpravidla rozdělují na definice makroekonomické a mikroekonomické. Z makroekonomického hlediska lze vnímat investice jako kapitálová aktiva složená ze statků, které neslouží k bezprostřední spotřebě, avšak k dalšímu výrobnímu procesu spotřebních nebo jiných statků. Z makroekonomického hlediska je dále možné rozlišovat investice hrubé a čisté. Oproti makroekonomickému hledisku chápe pohled mikroekonomický investici jako investici podniku. Investici je také možné považovat za odloženou spotřebu, v jejímž rámci se jedinec vzdá v dané chvíli svých financí a nechá je „pracovat“ s plánem zisku.²¹

Investice řeší situaci, kdy má jedinec více finančních prostředků než zrovna potřebuje. Díky investování pak mají lidé možnost zhodnotit své volné finanční prostředky. Lidé nejčastěji investují do nemovitostí či drahých kovů. Investování je možné formou cenných papírů. Mezi cenné papíry řadíme akcie (majetkové cenný

---

¹⁹ JANDA, J., *Zajištění na stáří: Jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4400-1. s. 180-181. K problematice stavebního spoření viz: LUKÁŠ, V., KIELAR, P. *Stavební spoření a stavební spořitelny*. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 978-80-86929-30-9. K problematice doplňkového penzijního spoření viz: ŠKVÁRA, M., *Doplňkové penzijní spoření v otázkách a odpovědích*. Praha: VECTOR Certifikace. 2016. ISBN 978-80-904823-2-3.

²⁰ DUCHÁČKOVÁ, E., *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. vyd., Praha: Express, 2005. ISBN 80-86119-67-X. s. 19.

²¹ Investice obecně. *Proč se finančně vzdělávat?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.psvf.cz/cs/investice/investice-obecne>; VALACH, J., *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování: psychologie úspěšného investování*. 3. přeprac. a rozš. vyd., Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-71-2.

papíry) a dluhopisy (dluhové cenné papíry). Lze se setkat i s pokročilejšími možnostmi investování (virtuální měny).²²

2.3.2 Cenová gramotnost

Cenová gramotnost propojuje kompetence pro porozumění a práci s cenovými nástroji a inflací. Jedinec by měl schopný porozumět i principy ceny peněz v čase a pochopit rozdíl mezi reálnou a nominální úrokovou sazbou, rozlišit ceny finančních nástrojů a služeb. Pochopení a porozumění inflaci je zásadní, neboť právě inflace ovlivňuje kupní sílu peněz. Je proto důležité vědět, jaký je její dopad na osobní finance a úspory.²³

V této souvislosti je významné bezpečně znát makroekonomické ukazatele, kterými jsou trh, cena, inflace a daňový systém.

TRH

Zpočátku bylo považováno za místo, kde docházelo ke směně zboží (tzv. barterový obchod). V současnosti je barterový obchod vytlačенý směnou za peníze. Dochází zde jak k setkání poptávky s nabídkou, tak ke směně zboží za peníze.

Trh je možné dělit dle různých hledisek, například na základě prostoru (burzy, tržišť, obchodní domy), na základě funkce (trh zboží, trh nemovitostí, peněžní trh), na základě velikosti (trh jednoho výrobku, trh jednoho výrobce, agregátní trh), popřípadě na základě geografie (místní trh, národní trh, světový trh).²⁴

CENA

Směna na trhu je ovlivněna cenou jednotlivých komodit a služeb. Kromě ceny komodit a služeb je možné se setkat i s dalšími cenami. Jenou z nich je mzda (cena práce tvořená na základě poptávky po práci a nabídky práce). Mezi další patří úroková sazba (vznik na trhu práce působením poptávky po penězích a nabídky peněz) či měnový kurz (cena domácí měny vyjádřená v jednotkách zahraniční měny). Ceny plní několik funkcí, a to funkci motivační (firmy chtějí maximalizovat svůj zisk a zákazníci svůj užitek), informační (informace výrobci o nízké poptávce zákazníků po zboží) a alokační (firmy chtějí vyrábět produkty s vyšší cenou a tím i vyššími zisky).²⁵

---

²² VESELÁ, J., *Investování na kapitálových trzích*. 1. vyd., Praha: ASPI, 2007. ISBN 978-80-7357-297-6. str. 201, 256.

²³ Národní strategie finančního vzdělávání 2.0: Změnou chování k převzetí odpovědnosti za svou finanční prosperitu [online]. 2019, [cit. 2022-03-10]. s. 12 Dostupné z: file:///C:/Users/Zuzka/AppData/Local/Temp/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf.

²⁴ BALABÁN, Z., NOVESKÝ, I., *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4. s. 265.

²⁵ LIPOVSKÁ, H., *Moderní ekonomie: Jednoduše o všem, co byste měli vědět*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0120-7. s. 29 – 30. Teorii ceny se značnou část svého života zabýval také přední ekonom Chicagské ekonomické školy Milton Friedman, který na ohledně této teorie sepsal i své dílo, viz: FRIEDMAN, M., *Price Theory*. Berlín a Boston: De Gruyter, 2021. ISBN: 9783112417515.

INFLACE

Inflaci lze považovat za proces stálého růstu hladiny ceny, který souvisí s nadměrnou peněžní emisí. Díky inflaci rostou životní náklady, neboť dochází k růstu cen zboží i služeb. Klesá hodnota úspor, snižují se investice podnikatelů a upadá konkurenceschopnost vývozu.²⁶

DAŇOVÝ SYSTÉM

Daň se charakterizuje jako povinná a zákonem uložená platba. Tato platba plyne do veřejného rozpočtu. Hlavním charakteristickým znakem daně je neekvivalentnost (po zaplacení daně nevzniká nárok na žádné zboží či služby), neúčelovost (není určeno, kam přesně plyne výnos z daně) a nenávratnost (platba je jednosměrná). Daně se odvádí jednorázově či při určitých okolnostech.²⁷

Daně mají několik funkcí. Patří mezi ně funkce alokační (financování státních výdajů – školství, zdravotnictví, armáda apod.), redistribuční funkce (snižování rozdílů v příjmech občanů pomocí podpor či sociálních dávek), funkce stabilizační (pro podporu ekonomiky) či funkce regulační (ovlivňuje chování občanů – např. vyšší zdanění alkoholu). Daňový systém v ČR je tvořen daněmi přímými (např. daně z příjmů, daň z nemovitosti, daň silniční) a daněmi nepřímými (např. spotřební daň, daň z přidané hodnoty).²⁸

2.3.3 Rozpočtová gramotnost

Rozpočtová gramotnost je velmi podstatná pro tvorbu vlastního (rodinného) rozpočtu. Jedná se o schopnost, jak zpracovat a vést vlastní rozpočet, stanovovat si finanční cíle, rozhodovat se o alokaci vlastních finančních zdrojů a schopnost připravit se na různé životní situace. Tvorba osobního či rodinného rozpočtu je velmi důležitá. Během života se dostáváme do různých finančních situací, které nejsou plánované, a musíme na ně umět správně reagovat. Je tak nutné být připraven na tyto situace a zvládat pracovat s rozpočtem. Jedinec by si měl umět stanovit finanční cíle. Potřebná je také alespoň základní orientace v produktech na finančním trhu. Jedinec by si také měl umět vybrat správné a vhodné finanční produkty pro řešení své finanční situace.²⁹

---

²⁶ Měnová politika. *Co to je inflace?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-inflace/>; CICCARELLI, M., BENOIT, M., *Global inflation*. The Review of Economics and Statistics. 92(3). DOI: https://doi.org/10.1162/REST_a_00008. [online]. 2010 [cit. 2022-11-09], s. 524-535. Dostupné z: <https://direct.mit.edu/rest/article-abstract/92/3/524/57826/Global-Inflation>.

²⁷ VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L., VÍTKOVÁ, J., *Daňový systém ČR*. 14. vyd., Praha: VOX, 2018. ISBN 978-80-87480-63-2. s. 9.

²⁸ LIPOVSKÁ, H., *Moderní ekonomie: Jednoduše o všem, co byste měli vědět*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0120-7. s. 143.

²⁹ Národní strategie finančního vzdělávání 2.0: Změnou chování k převzetí odpovědnosti za svou finanční prosperitu [online]. 2019 [cit. 2022-03-10]. s. 12 Dostupné z: file:///C:/Users/Zuzka/AppData/Local/Temp/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf.

OSOBNÍ ROZPOČET

Osobní rozpočet je nástrojem, jehož funkcí je napomoci jedinci, aby získal dostatečný přehled o svých příjmech a výdajích. Díky tomuto nástroji získává daný jedinec kontrolu nad svými financemi. Rozpočet napomáhá odhalit problematická místa v oblasti financí. Každý jedinec tak získá i dostatek informací, zda a v jaké etapě je možné vytvořit finanční rezervu. Rezerva je zásadní pro případ krytí nečekaných finančních výdajů. Rezerva slouží jako prevence případnému zadlužení. Rozpočet by měl splňovat tyto vlastnosti: pravdivý, přehledný, kontrolovatelný, adekvátně detailní, správný v čase a realistický.³⁰

2.3.4 Numerická gramotnost

Numerická gramotnost se týká převážně finančních numerických úkonů. Numericky gramotný jedinec má schopnosti získávat matematické informace a následně je využívat, umí reagovat na matematický obsah (čísla, vzorce, grafy či tabulky).³¹

2.3.5 Informační gramotnost

V současné době, která je velmi náročná a klade na jedince vysoké nároky, je důležité umět vyhledávat a roztřídit informace a správně s nimi nakládat. Díky informační gramotnosti je jedinec kompetentní informace přijímat, porozumět jim a vyhodnotit je.³²

2.3.6 Právní gramotnost

Právní gramotnost obohacuje jedince kompetencemi a znalostmi v oblasti práva. Těmito znalostmi by měl disponovat každý spotřebitel, aby byl schopen prosazovat svá práva a plnit povinnosti vyplývající z jeho rozhodnutí. Právní gramotnost je potřebná zejména při uzavírání smluv, kdy je jedinec schopný porozumět jejich obsahu, náležitostem a chápat důsledky vyplývající z nedodržení smluvních podmínek.³³

---

³⁰ DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L., *Finanční vzdělávání pro střední školy se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9. s. 205; GUTHRIE, C. P., NICHOLLS, C. M., *The Personal Budget Project. A practical introduction to financial literacy*, 33(2). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2015.04.002>. [online]. 2015 [cit. 2022-11-09], s. 138-163.

Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0748575115000202>.

³¹ ŠKVÁRA, M., *Finanční gramotnost*. 2. vyd., Praha: Miroslav Škvára, 2016. ISBN 978-80-9048-233-3. s. 219.

³² BALABÁN, Z., NOVESKÝ, I., *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4. s. 416.

³³ ŠKVÁRA, M., *Finanční gramotnost*. 2. vyd., Praha: Miroslav Škvára, 2016. ISBN 978-80-9048-233-3. s. 139.

3 Důsledky nedostatečné finanční gramotnosti a jejich řešení

V této části práce se chci zabývat důsledky nedostatečné finanční gramotnosti a chci rovněž poukázat na možné řešení těchto důsledků. V této souvislosti je tedy důležité počítat s možnými nedostatky, které lze nalézt jak na rovině osobních, popř. rodinných financí, tak i na úrovni financí určitého podniku. Důvodů, proč nejsou všichni lidé zcela finančně gramotní, je mnoho. Jedinec například nemusel projít dostatečnou finanční průpravou, popř. pro něj může být velice složité orientovat se na trhu s různými finančními produkty, ať se již tyto produkty týkají určitých druhů spoření či investování. Stejně tak mohou být tito jedinci zahlceni vysokým přílivem neustálých reklam na ně působících, aby si u některé ze společností založili účet či konto s příslibem těch nejlepších podmínek.

3.1 Zadluženost a předluženost domácností

V současné tržní ekonomice se můžeme setkat se širokou nabídkou různých finančních produktů a služeb. V nabídce je velké množství krátkodobých i dlouhodobých půjček či hypoték. Dochází k tomu, že lidé podléhají reklamám a bez rozmyšlení jsou schopni nakoupit i zboží, které vůbec nepotřebují. Často se také zadlužují bez většího důvodu jen pro uspokojení aktuálních potřeb. Půjčují si finance téměř na cokoli (dovolená, elektronika apod.).³⁴

Za posledních dvacet let se oproti minulosti změnilo chování domácností. Domácnosti se podstatně více orientují na spotřebu. Také si zvykly financovat své potřeby i za využití dluhů. Využívaly období příznivé ekonomiky a začaly se zadlužovat, aby si zlepšily svou životní úroveň. Dluh tak již není problémem. Je běžnou součástí životního stylu téměř všech domácností. Jedním ze spouštěčů zadlužování jsou nízké úroky úvěrů, široká nabídka úvěrových produktů či snadný způsob získání úvěrů.³⁵

---

³⁴ DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L., *Finanční vzdělávání pro střední školy se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-008-9. s. 74; DYNAN, K. E., KOHN, D. L., *The Rise in U. S. Household Indebtedness: Causes and Consequences*. FEDS Working Paper. DOI: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1019052>. [online]. 2007 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1019052; OTTAVIANI, C., VANDONE, D., *Impulsivity and household indebtedness: Evidence from real life*, 32(5). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.05.002>. [online]. 2011 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S016748701100081X>.

³⁵ REVENDA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5. aktualiz. vyd., Praha: Management Press, 2014. ISBN 978-80-7261-79-6. s. 102.

3.1.1 Zadluženost domácností

V případě, že si domácnosti vypůjčí finance, vzniká jim dluh, stávají se z nich dlužníci a jsou zadluženy. Vzniká jim závazek vůči věřiteli, mají povinnost půjčené finance vrátit. Věřiteli, to je tomu, kdo dané finance domácnosti zapůjčil, náleží právo na splacení pohledávky, tedy na vrácení půjčených financí.³⁶

Domácnosti mají problém v případě, že nemají dostatečné příjmy potřebné pro pokrytí výdajů. V tomto případě si potřebné finance zajistí ve formě půjčky od finančních zprostředkovatelů. Tato situace napomáhá ekonomice. Je však potřeba ji rozumně korigovat, aby nedošlo k předlužení domácnosti.³⁷

Zadluženost domácností ovlivňuje několik faktorů. Jedním z faktorů jsou faktory makroekonomické, mezi které se řadí nezaměstnanost, rychlý ekonomický vývoj, úrokové sazby či měnové kurzy. Dalším faktorem, který ovlivňuje zadlužení domácnosti, je sociální postavení domácnosti. V tomto případě se k nejvíce zadluženým domácnostem řadí ty, ve kterých žijí mladí lidé, popřípadě domácnosti s více dětmi, samoživitelé, domácnosti bez vlastního bydlení (pronájem bytu/domu), přistěhovalci, dlouhodobě nezaměstnaní, osoby s nízkým vzděláním a osoby se zdravotním postižením. K faktorům vedoucím k zadlužování domácností patří také socio-demografické faktory. Mezi ně patří např. velikost rodiny či rodinný stav. Rodiny s více dětmi mají vyšší náklady a jsou tak náchylnější k zadlužování. Stejně tak si více půjčují finance manželé než nesezdání.³⁸

Pro vypůjčení financí mají domácnosti různé důvody. Jedním z důvodů může být zajištění bydlení a dalších potřebných věcí (například auta). Mezi další zajištění lze zařadit zajištění základních životních potřeb (jídlo, ošacení, potřeby pro péči o děti a další). Důvodů však může být mnohem víc. K zadlužení vede těžká životní situace, nedostatek finančních rezerv, nepřipravenost na náhle finanční situace nebo přecenění finančních možností či již předešlá zadluženost. Významnou roli hraje také nedostatečná finanční gramotnost.³⁹

---

³⁶ Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?. *Zadlužení a předlužení*. [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/zadluzeni-a-predluzeni>.

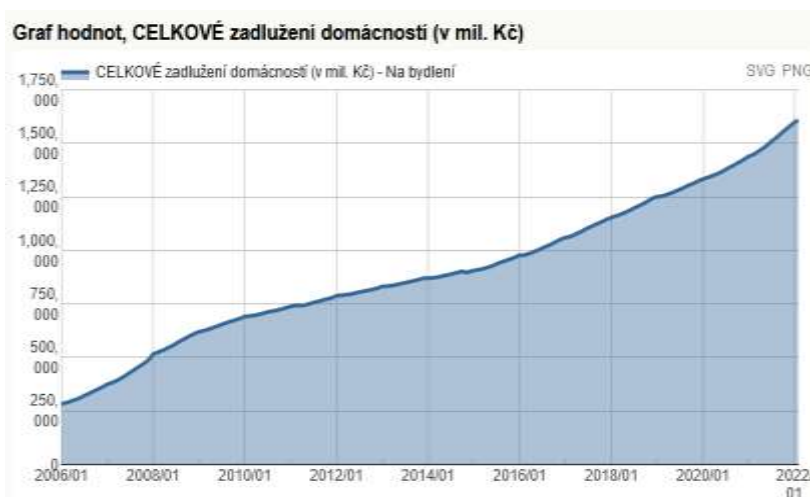
³⁷ OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J., *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. ISBN 978-80-244-4519-9. s. 11.

³⁸ VYBÍHAL, V, a kol., *Mzdové účetnictví 2014 praktický průvodce*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-8959-0. s. 51-55.

³⁹ Statistika & My Magazín Českého statistického úřadu. *Domácnosti se zadlužují zejména kvůli bydlení*. [online]. [cit. 2021-03-13]. Dostupné z: <https://www.statistikaamy.cz/2020/05/28/domacnosti-se-zadluzuji-zejmena-kvuli-bydleni/>.

Celkové zadlužení domácností k 31. 1. 2022:

Graf č. 1: Celkové zadlužení domácností (v mil Kč) – Na bydlení

Zdroj: <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/na-bydleni/>

Celkové zadlužení domácností v České republice se stalo v posledních letech stále významnějším tématem. Jedním z hlavních aspektů finanční gramotnosti je správné řízení osobních financí a minimalizace zadlužení. V této souvislosti je důležité pozorovat vývoj zadlužení domácností na bydlení.

Podle statistiky, kterou vypracovala Česká národní banka, se celkové zadlužení domácností na bydlení k 31. 12. 2022 pohybovalo ve výši 1 674 288,90 milionů korun. Zadlužeností zahrnuje hypoteční úvěry, spotřebitelské úvěry na bydlení a další formy úvěrů spojené s bydlením.

V posledních letech Česká republika zaznamenává výraznou rostoucí tendenci hypotečních úvěrů, které tvoří většinu celkového zadlužení na bydlení. To souvisí s nárůstem cen nemovitostí a zvyšující se poptávkou po vlastním bydlení. Hypoteční úvěry však mohou být také rizikové, zejména v případě, pokud se nesprávně řídí, a v případě neschopnosti splácet mohou vést k finančním problémům a zadlužení domácností.

Spotřebitelské úvěry určené na bydlení patří mezi další formu úvěrů, které se často využívají pro financování menších nákupů souvisejících s bydlením, jako jsou například nábytek, kuchyňské spotřebiče nebo rekonstrukce. Tyto úvěry jsou obecně kratšího trvání než hypoteční úvěry, ale mohou mít také vysoké úrokové sazby, což může vést k rychlému nárůstu celkového zadlužení.

Celkové zadlužení domácností na bydlení je tedy významným faktorem finanční stability jednotlivců i celé ekonomiky. Pro správné řízení osobních financí je důležité sledovat vývoj tohoto zadlužení a minimalizovat rizika spojená s hypotečními úvěry a spotřebitelskými úvěry na bydlení.

Graf č. 2: Celkové zadlužení domácností (v mil Kč) – Na spotřebu

Zdroj: <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/na-spotrebu/>

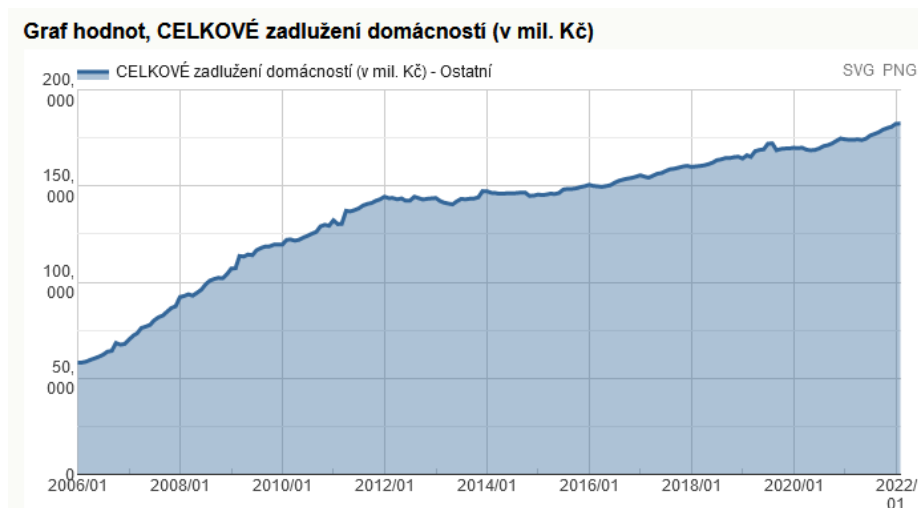
Celkové zadlužení domácností na spotřebu je dalším důležitým aspektem finanční gramotnosti. Jedná se o úvěry využívané na financování různých spotřebních potřeb, jako jsou například nákupy zboží a služeb, dovolené či vzdělání.

Podle statistiky České národní banky se celkové zadlužení domácností na spotřebu k 31. 12. 2022 pohybovalo ve výši 349 932,30 milionů korun. Tyto úvěry jsou obecně kratšího trvání než hypoteční úvěry a mají často vyšší úrokové sazby.

Je důležité si uvědomit, že zadlužení na spotřebu může být velmi rizikové, zejména pokud se nesprávně řídí a v případě neschopnosti splácení mohou vést k finančním problémům a zadlužení domácností. Proto je důležité vždy zvážit, zda je daný úvěr opravdu nutný a zda si jej lze dovolit splácet včas a bez problémů.

Jedním z hlavních faktorů, které mohou vést k nadměrnému zadlužení na spotřebu, je snadná dostupnost úvěrů a reklamní tlak, které nabádají k nákupu na splátky a vytváří dojem, že si každý může dovolit cokoli. Proto je důležité být obezřetný a zvážit, zda si dané zboží nebo službu nelze raději odložit a našetřit na něj.

Celkové zadlužení domácností na spotřebu je tedy dalším důležitým faktorem pro správné řízení osobních financí. Je nutné vždy pečlivě zvažovat, zda je daný úvěr opravdu nutný a zda si jej lze dovolit splácet včas a bez problémů.

Graf č. 3: Celkové zadlužení domácností (v mil Kč) – Ostatní

Zdroj: <https://www.kurzy.cz/cnb/ekonomika/celkove-zadluzeni-domacnosti-v-mil-kc/ostatni/>

Celkové zadlužení domácností na ostatní účely je dalším faktorem, který je důležitý pro finanční gramotnost. Jedná se o úvěry, které jsou poskytovány domácnostem na různé účely, jako jsou například úvěry na investice do podnikání nebo na opravy nemovitostí.

Podle statistiky České národní banky se celkové zadlužení domácností na ostatní účely k 31.12.2022 pohybovalo ve výši 188 314,80 milionů korun. Tyto úvěry mají často delší dobu splatnosti a úrokové sazby se mohou lišit v závislosti na účelu, pro který jsou poskytovány.

Je důležité si uvědomit, že úvěry na ostatní účely mohou být rizikové, pokud se nesprávně řídí. Proto je důležité vždy pečlivě zvažovat, zda je daný úvěr opravdu nutný a zda si jej lze dovolit splácet včas a bez problémů.

Výhodou úvěrů na ostatní účely je, že mohou pomoci domácnostem dosáhnout svých cílů, jako je například rozvoj podnikání, zlepšení kvality bydlení nebo investice do vzdělání. Nicméně je důležité mít na paměti, že úvěry jsou finanční závazky, které musí být spláceny včas a řádně.

Celkové zadlužení domácností na ostatní účely tedy představuje další aspekt finanční gramotnosti, který je nutné pečlivě zvažovat a spravovat, aby se předešlo finančním problémům a zadlužení domácností.

Z výše uvedených grafů jasně vyplývá, že hlavním důvodem, proč se domácnosti zadlužují, je z důvodu zajištění bydlení. Dalším důvodem je následně zajištění dalších potřeb. V jednotlivých grafech je prezentován vývoj zadlužení domácností od dubna 2021 do ledna 2022. Je zřejmé, že ve všech oblastech má zadlužení stoupající tendenci. Nejvyšší nárůst je u zadlužení z důvodu zajištění bydlení.

3.1.2 Předluženost domácností

Předlužení úzce souvisí se zadlužením. Při předlužení přesahují dluhy domácnosti hodnotu majetku domácnosti. Dluhy tak nejsou splatitelné ani prodejem veškerého majetku.⁴⁰

Jedná se již o negativní patologickou zadluženost, která může vést až k ekonomickému zhroutilí dlužníka. Díky předluženosti vzniká problém na dvou stranách. Tj. jak u samotného dlužníka, který má dluh a není schopen jej splácet, tak i u věřitele, který má nárok na splacení dlužné částky, která mu není splácena.⁴¹

Na vznik předlužení má opět vliv několik faktorů. Opět k nim patří faktory makroekonomické (nezaměstnanost), sociální postavení domácnosti (například mladí lidé, rodiny s více dětmi, samoživitelé, osoby s nízkým vzděláním, osoby se zdravotním postižením), socio-demografické faktory (velikost rodiny). Jedním z důvodů, proč předlužení domácností nastává, je i malá sociální gramotnost.⁴²

Předlužení může vést i k sociálnímu vyloučení. Předlužené domácnosti se následně potýkají s dalšími problémy, např. exekucí na plat či na majetek, ztráta bydlení, odebrání dětí a jejich umístění do ústavní péče, inklinování k sociálně-patologickým jevům atd.

NEGATIVNÍ JEVY PŘEDLUŽENÍ

Předlužení je stav, kdy jednotlivec nebo domácnost není schopna splácet své dluhy včas a v plné výši. Tento stav může mít negativní důsledky pro jednotlivce, domácnosti a celou ekonomiku. Mezi nejčastější příčiny předlužení patří neodhadnutelná finanční situace, nevhodné úvěry s vysokými úroky a špatné plánování financí.

Negativní jevy předlužení mohou být rozděleny do několika kategorií. Mezi ně patří psychologické a sociální důsledky, jako jsou stres, úzkost, depresivní nálada a omezení sociálního života. Finanční důsledky se týkají vysokých úroků a poplatků, neschopnosti splácet dluhy včas a zhoršení kreditního skóre. Dalším důsledkem může být také nucená prodej majetku, zabavení majetku nebo vymáhání dluhů soudní cestou.

---

⁴⁰ Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat?. *Zadlužení a předlužení*. [online]. [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/zadluzeni-a-predluzeni>.

⁴¹ BALABÁN, Z., NOVESKÝ, I., *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2009. ISBN 978-80-254-4207-4. s. 51. V přímé závislosti na postupně se zvyšujícím nárůstu obyvatel a domácností, které jsou předlužené, se problematikou předlužení zabývá čím dál tím více odborníků. Viz: BETTI, G., DOURMASHKIN, N., ROSSI, M., PING YIN, Y., *Consumer over-indebtedness in the EU: measurement and characteristics*. 34(2). DOI: <https://doi.org/10.1108/01443580710745371>. [online]. 2007 [cit. 2022-11-09]. s. 136-156. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S016748701100081X>; ANDERLONI, L., VANDONE, D., *Risk of Over-Indebtedness and Behavioural Factors*. in: LUCARELLI, C., BRIGHETTI, G. (eds.), *Risk Tolerance in Financial Decision Making*. Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions. London: Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1057/9780230303829_5. [online]. 2011 [cit. 2022-11-09]. s. 113-132. Dostupné z: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230303829_5.

⁴² VYBÍHAL, V. a kol., *Mzdové účetnictví 2014 praktický průvodce*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, ISBN 978-80-247-8959-0. s. 51-55.

Předlužení také může mít negativní dopad na celou ekonomiku, protože ovlivňuje finanční stabilitu jednotlivců, rodin a firem. Může také způsobit nežádoucí efekty na trhu práce a ekonomický růst.

Aby se předlužení předešlo, je důležité plánovat své finance, pečlivě zvažovat úvěry a splácet své dluhy včas a v plné výši. Kromě toho jsou k dispozici i různé formy poradenství a podpory, které mohou pomoci jednotlivcům a domácnostem při řešení finančních problémů a prevenci předlužení.

EXEKUCE

Jedním z negativních jevů předlužení je exekuce. Exekuce je proces, prostřednictvím kterého je vynucováno splnění uložené povinnosti v těch případech, kdy nebyla splněna dobrovolně. Někdy se exekuci říká také „výkon rozhodnutí“. Exekuce je upravena právními předpisy a provádějí ji k tomu oprávněné orgány.⁴³

Nejčastěji se jedná o povinnost k plnění zaplacení určité finanční částky. Existují však také nepeněžité povinnosti (např. povinnost vydat určitou věc či vyklidit byt atd.). Zahájení exekuce probíhá na základě vykonatelného rozhodnutí. Nejčastěji se jedná o rozhodnutí soudu či orgánu státní správy. Vykonatelné rozhodnutí může mít také podobu notářského zápisu se svolením vykonatelnosti. K provedení exekuce tak nestačí pouze existence dluhu, ale musí existovat také listina, která dluh osvědčuje.⁴⁴

Exekuce se provádí buď srážkou ze mzdy či příjmu, nebo příkázáním pohledávky, příkazem k výplatě z bankovního účtu či prodejem movitých a nemovitých věcí. Jednotlivé způsoby jsou podrobně specifikovány v zákoně č. 120/2001 Sb., exekuční řád.⁴⁵

Výkon rozhodnutí se netýká věcí, které jsou pro dlužníka nezbytně nutné k uspokojení svých hmotných potřeb a k uspokojení hmotných potřeb své rodiny či k plnění svých pracovních úkolů. Výkon rozhodnutí se nedotýká také věcí, jejichž prodej by byl v rozporu s morálními pravidly. Z výkonu rozhodnutí jsou vyloučeny zejména oděvy, obvyklé vybavení domácnosti, potřebné zdravotnické potřeby, snubní prsten a jiné předměty podobné povahy, a finanční hotovost do částky odpovídající dvojnásobku životního minima jednotlivce. V případě, že dlužník vykonává podnikatelskou činnost, netýká se exekuce těch věcí, které potřebuje k výkonu svého podnikání.⁴⁶

Legislativně je exekuce upravena několika právními předpisy. Těmi zásadními právními předpisy jsou zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a zákon č. 99/1963 Sb., občanský právní řád. V případě daňových exekucí (vymáhání daňových nedoplatků a pokut udělených v daňovém řízení) je pak hlavním právním předpisem zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád.

Jak ukazují data ministerstva spravedlnosti, během roku 2021 bylo zahájeno přes 445 000 exekucí, tedy o 6,8 % víc než v roce 2020. Podle zveřejněných dat

⁴³ SCHELLEOVÁ, I., *Exekuce*. Ostrava: Key Publishing, 2008. ISBN 978-80-87071-91-5. s. 6.

⁴⁴ KASÍKOVÁ, M. a kol. *Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-179-6.

⁴⁵ § 58 zákona č. 120/2001 Sb., exekuční řád.

⁴⁶ Exekutorská komora ČR. *Co nelze zabavit*. [online]. [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/869-34-co-nelze-zabavit?>

Exekutorské komory bylo v exekuci na konci října loňského roku 712 000 lidí a alespoň tři exekuce mělo 466 tisíc lidí. Zvýšil se také počet osob, které mají deset a více exekucí najednou. V loňském roce těchto osob bylo 168 000. Z toho vyplývá, že lidé, kteří dříve měli potíže se splácením, se ještě více dostávají do dluhové pasti.⁴⁷

Na počet exekucí má vliv několik různých faktorů. Mezi ně patří například ekonomická situace občanů či nezodpovědnost občanů k plnění drobných závazků. I přes to, že společnost věnuje zvyšování finanční gramotnosti stále více pozornosti, je to stále málo. Stále existují lidé, kteří se svou lehkovážností dostávají do finančních problémů, které mohou končit až exekucí, popř. insolvencí.

INSOLVENCE

Dalším negativním jevem předlužení je insolvence. Jedná se o neschopnost dostat peněžitým závazkům. Nejedná se jen o záležitost posledních let. Neschopnost dostat svým finančním závazkům se v historii objevuje již několik století. Legislativně je insolvence ukotvena v zákoně č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).⁴⁸

Fyzická osoba se ocitá v úpadku v případě, pokud má více věřitelů a není schopna uspokojit peněžité závazky po splatnosti delší než 30 dnů. Tato situace nastává v případě, pokud dlužník zastavil platby velké části svých finančních závazků, neplní je déle než 3 měsíce po datu splatnosti, není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných finančních pohledávek vůči dlužníkovi exekucí a nesplnil povinnost předložit podklady, kterou mu určil insolvenční soud.⁴⁹

Hrozící úpadek nastává v případě, pokud lze se zřetelem ke všem okolnostem předpokládat, že dlužník nebude schopen splnit řádně a v termínu podstatnou část svých finančních závazků.⁵⁰

3.2 Způsoby řešení úpadku domácností

Úpadek domácnosti může mít mnoho příčin, jako jsou ztráta zaměstnání, nečekané zdravotní náklady, nadměrné používání úvěrů a kreditních karet, nebo rozvod. Tyto problémy mohou mít vážné důsledky na finanční stabilitu domácnosti a mohou vést k předlužení. Existuje několik způsobů, jak pomoci domácnostem, které se potýkají s těmito problémy.

Jedním z možných řešení je dluhová poradna. Dluhové poradny jsou organizace, které poskytují bezplatnou a důvěrnou pomoc pro lidi v dluhové krizi. Poradci v těchto organizacích pomáhají jednotlivcům a domácnostem při řešení jejich finančních problémů, poskytují radu ohledně managementu dluhu, vyjednávání s věřiteli, nebo pomáhají s řešením exekucí.

Dalším možným řešením je personální bankrot. Personální bankrot je proces, kdy se osoba nebo domácnost rozhodne vyhlásit bankrot. Tento proces může

---

⁴⁷ Peníze.cz, *Nových exekucí loni přibylo. Roste počet dluh na osobu.* [online]. [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/exekuce/431979-novych-exekuci-loni-pribylo-roste-pocet-dluhu-na-osobu>.

⁴⁸ VESELÁ, J., GRYGAR, J., HAVEL, B., a kol., *Insolvence 2008-2020: data, názory, predikce.* Praha: Stálá konference českého práva, 2021. ISBN 978-80-906813-3-0.

⁴⁹ § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

⁵⁰ § 3 odst. 5 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

pomoci lidem se zbavit závazků, které již nejsou schopni splácet, a začít znovu budovat svou finanční stabilitu. Avšak, personální bankrot má také několik negativních důsledků, jako například snížení kreditního skóre a potenciálně negativní dopad na budoucí schopnost získat úvěr.

Třetím možným řešením je restrukturalizace dluhu. Restrukturalizace dluhu se používá jako alternativa k personálnímu bankrotu. Tento proces zahrnuje jednání s věřiteli s cílem zmírnit finanční závazky a umožnit jednotlivci nebo domácnosti splácet své dluhy v přijatelném rozmezí. Restrukturalizace dluhu může být prováděna prostřednictvím úvěrové konsolidace, přeorganizace plateb, nebo prostřednictvím vyjednávání nových podmínek s věřiteli.

Každá z těchto metod má své výhody a nevýhody a vhodnost řešení závisí na konkrétní situaci domácnosti. Je důležité, aby lidé v dluhové krizi hledali pomoc a spolupracovali.

3.2.1 Oddlužení (osobní bankrot)

Jedná se o jeden ze způsobů řešení úpadku. Oddlužení legislativně upravuje insolvenční zákon (Zákon č. 182/2006 Sb.). Konkrétně jsou to pak § 389–418. Oddlužení je jedním ze způsobů, jak vyřešit finanční úpadek. Oddlužení oproti ostatním řešením finančního úpadku dbá více na sociální stránku než na stránku ekonomickou. Hlavním cílem je motivace dlužníka k tomu, aby umohl svůj dluh. Vyžadována je úhrada alespoň 30 % dluhu. Oddlužení je vhodné pro ty, kteří se do dluhové pasti dostali běžnou činností, tedy pro fyzické a právnické osoby, které nejsou ze zákona považovány za podnikatele. Mohou ho využít i podnikatelé, ale jen v případě, že jejich dluhy nesouvisí s podnikatelskou činností. Osobou, která podává návrh na oddlužení, je sám dlužník. V případě oddlužení může být dlužníkovi po skončení oddlužení přiznáno osvobození od placení dosud neuspokojených pohledávek.⁵¹

Dlužníci musí dodržet několik podmínek, aby mohli využít oddlužení. Od 1. 6. 2019 musí dlužník prokázat poctivý záměr a musí prokázat schopnost splácet v plné výši odměnu a hotové výdaje insolvenčního správce, schopnost splácet minimálně stejnou částku ostatním věřitelům a schopnost splácet v plné výši pohledávky na výživném ze zákona a odměnu sepisovatele. Dlužník musí mít odpovědný přístup k plnění povinností v insolvenčním řízení. Dlužník zároveň nesmí mít kvalifikovanou insolvenční historii (v posledních deseti letech přiznané osvobození od placení pohledávek, v posledních 5 letech zamítnutý návrh na povolení oddlužení, zrušené oddlužení pro nepoctivý záměr, v posledních 3 měsících zpět vzatý návrh na povolení oddlužení).⁵²

Od 1. 6. 2019 jsou již jen dvě formy realizace oddlužení. Jednou z forem realizace oddlužení je plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty, kdy dlužník platí pravidelné měsíční splátky a zároveň je prodán jeho majetek. Dlužník je povinen maximálně 5 let splácet nezajištěným věřitelům ze

---

⁵¹ Justice.cz. Insolvency. *Jak ven z dluhové pasti?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://insolvency.justice.cz/jak-ven-z-dluhove-pasti/>.

⁵² Justice.cz. Insolvency. *Oddlužení* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://insolvency.justice.cz/jak-ven-z-dluhove-pasti/oddluzeni/>.

svých příjmů určitou částku. Tato částka se liší v závislosti na výši příjmů dlužníka a počtu vyživovaných osob. Z měsíční částky se odečtou odměny a náhrady výdajů v hotovosti insolvenčního správce a případně další prioritní pohledávky (například výživné). Následně je zbylá částka rozdělena mezi nezajištěné věřitele. Součástí této formy realizace oddlužení je také prodej majetku dlužníky. Zákon zakazuje prodej tzv. obvyklého vybavení domácnosti. Z prodeje se vylučuje také přiměřené obydlí dlužníka. V případě, že reálná hodnota obydlí dlužníka nepřesahuje stanovenou srovnávací hodnotu, nemusí dlužník své obydlí vydat insolvenčnímu správci k prodeji. Obydlí je takto ochráněno pouze v případě splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty. Další formou realizace oddlužení je zpeněžení majetkové podstaty, kdy je zpeněžen veškerý movitý i nemovitý majetek dlužníka (nejčastěji ve veřejné dražbě). Ze získaných financí je odečtena odměna insolvenčního správce a náhrada jeho výdajů v hotovosti. Částka, která zbyde, je poté rozdělena mezi nezajištěné věřitele v poměru jejich pohledávek. O formě realizace oddlužení rozhodují nezajištění věřitelé. Pokud nerozhodnou oni, rozhodne soud. Tuto formu realizace oddlužení zvolí plnění splátkového kalendáře se zpeněžením majetkové podstaty.⁵³

3.2.2 Konkurs

Dalším ze způsobů, jak řešit úpadek, je konkurs. Zákonnou úpravu konkursu upravuje zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon). Konkurs je určen pro fyzické a právnické osoby. Jedná se o likvidační způsob řešení úpadku, který spočívá v celkovém zpeněžení majetku dlužníka a následném postupném uspokojování zjištěných pohledávek věřitelů. Konkurs proběhne na základě rozhodnutí insolvenčního soudu, který vydá rozhodnutí o prohlášení konkursu na majetek dlužníka. Na rozdíl od oddlužení po skončení konkursu neuspokojené pohledávky nezanikají. Věřitelé se jich tak mohou nadále domáhat (exekuce).⁵⁴

---

⁵³ Justice.cz. Insolvence. *Oddlužení* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://insolvence.justice.cz/jak-ven-z-dluhove-pasti/oddluzeni/>.

⁵⁴ § 3 odst. 5 zákona č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

4 Ochrana spotřebitele

Ochrana spotřebitele je oblast práva, která se zabývá ochranou práv spotřebitelů v rámci obchodních vztahů s obchodníky a poskytovateli služeb. Tato ochrana zahrnuje různé zákony a předpisy, které mají za cíl zajistit, aby spotřebitelé byli chráněni před nekalými praktikami, klamavou reklamou, špatnou kvalitou zboží nebo služeb a dalšími formami zneužívání.

Mezi základní práva spotřebitelů patří právo na informace, právo na bezpečnost a ochranu zdraví, právo na náhradu škody, právo na ochranu soukromí a ochranu proti diskriminaci. Spotřebitelé mají také právo na řádné plnění smluv a na reklamaci v případě vadného zboží nebo služeb.

Ochrana spotřebitele je důležitá pro udržení rovnováhy v obchodních vztazích a pro ochranu slabší strany – spotřebitele. V dnešní době se v souvislosti s ochranou spotřebitele často hovoří o elektronickém obchodování a ochraně dat, což jsou velmi aktuální témata. Zákonodárci proto pravidelně aktualizují právní předpisy, aby zajistili, že ochrana spotřebitele bude odpovídat novým technologiím a výzvám v obchodních vztazích.

4.1 Formulace základních pojmů

Ochrana spotřebitele je v současné době klíčovým tématem a je velmi důležitá pro fungování trhu. Podle Ministerstva průmyslu a obchodu ČR (2022)⁵⁵ je ochrana spotřebitele „soubor opatření směřujících k zajištění respektování práv spotřebitelů, k předcházení jejich poškození a zajištění nápravy“.

Mezi základní pojmy spojené se spotřebitelskou ochranou, patří podle Hájka a kol. (2018)⁵⁶ následující:

- 1) Spotřebitel – fyzická osoba, která nekoná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci svého profesního povolání, a která nakupuje zboží nebo služby pro své osobní potřeby.
- 2) Trh – „soubor subjektů, kteří realizují výrobu, zprostředkování a spotřebu výrobků a služeb, a všech vztahů a podmínek, které s tímto souborem subjektů souvisí“ (Hájek a kol., 2018)⁵⁷.
- 3) Smlouva – „dojde-li k projevu shody mezi spotřebitelem a prodávajícím na určitém obsahu smlouvy a na určité ceně, vznikne smluvní vztah, jímž prodávající prodává zboží nebo nabízí službu a spotřebitel je povinen zaplatit příslušnou cenu.“ (Hájek a kol., 2018)⁵⁸.

---

⁵⁵ Ministerstvo průmyslu a obchodu. (2022). Ochrana spotřebitele. [online] Available at: <https://www.mpo.cz/dokument152609.html> [Accessed 19 Apr. 2023].

⁵⁶ Hájek, P., Látal, J., Pekárek, L., & Březina, V. (2018). Občanské právo hmotné. ASPI, Praha. ISBN 978-80-274-2691-4.

⁵⁷ Hájek, P., Látal, J., Pekárek, L., & Březina, V. (2018). Občanské právo hmotné. ASPI, Praha. ISBN 978-80-274-2691-4.

⁵⁸ Hájek, P., Látal, J., Pekárek, L., & Březina, V. (2018). Občanské právo hmotné. ASPI, Praha. ISBN 978-80-274-2691-4.

- 4) Reklamace – požadavek spotřebitele na nápravu vad na zboží nebo službách, které mu byly prodány.

Kromě těchto základních pojmů je důležité uplatňování dalších opatření, jako je například označování výrobků, právo na odstoupení od smlouvy nebo ochrana osobních údajů spotřebitelů.

4.1.1 Spotřebitel

Pojem spotřebitel je v oblasti spotřebitelských vztahů ten nejdůležitější. Jedná se o pojem, který není úplně jednoduché vymezit. Legislativní úprava pojmu spotřebitel se se nachází v právu sekundárním. Pojem *spotřebitel* definuje Směrnice 2011/83/EU o právech spotřebitelů, kde je uvedeno, že se jedná o „fyzickou osobu, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná za účelem, který nelze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání“.⁵⁹

Ve Směrnici 2005/29/ES je spotřebitel definován jako „fyzická osoba, jež v obchodních praktikách spadajících do oblasti působnosti této směrnice jedná za účelem, který nelze považovat za provozování jejího obchodu, živnosti nebo řemesla nebo výkonu jejího svobodného povolání“.⁶⁰

V české legislativě se pojem spotřebitel vyskytuje v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, podle kterého je spotřebitelem „...každý člověk, který mimo rámec samostatného výkonu svého povolání uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná“.⁶¹

Za spotřebitele není považován jen ten, kdo uzavírá smlouvu, ale i ten, který jedná s podnikatelem. V tomto případě se může jednat o předmluvní jednání u smluv sjednávaných na dálku či samotné zjištění informací o podnikateli apod.⁶²

Pojem spotřebitel vysvětluje také Zákon č. 257/2016 Sb., o spotřebitelském úvěru, kde je v § 2 odst. 1 uvedena tato definice: „Spotřebitelem je fyzická osoba, která nejedná v rámci své podnikatelské činnosti nebo v rámci samostatného výkonu svého povolání.“

Tento pojem je vysvětlen i v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 25. 6. 2014. Zde je uvedeno, že je „spotřebitel osobou, která při uzavírání a plnění smlouvy nejedná v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti (za předpokladu, že druhou

---

⁵⁹ ESIPA, 2011/83/EU, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES Text s významem pro EHP [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32011L0083>.

⁶⁰ ESIPA, 2005/29/ES, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách) (Text s významem pro EHP) [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32005L0029>.

⁶¹ § 419 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁶² ONDŘEJ, J., RŮŽIČKA, K., MARKOVÁ, L., VORÁČ, P., SELUCKÁ, M., NESNÍDALOVÁ, J., SKUHROVÁ, P., *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: Ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-446-9. s. 13.

*stranou smlouvy je dodavatel, tedy osoba, která naopak v rámci své obchodní nebo jiné podnikatelské činnosti jedná).*⁶³

Jak je uvedeno v Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. 8. 2013: „*Spotřebitelem je v první řadě osoba, která jedná mimo profesní či obchodní aktivity. Spotřebitelem bude proto ten, kdo jedná za účelem osobní potřeby ve smyslu spotřeby, a to zejména své, ale nutně se to vztahuje i na spotřebu jiných osob, např. jeho dětí, manžela, rodiny.*“⁶⁴

Podle Občanského zákoníku se na spotřebitele jako fyzickou osobu vztahují ustanovení podle zvláštní úpravy ochrany spotřebitele. Do určité míry je tak zachována ochrana i nepodnikajícím právnickým osobám. Vždy je rozhodující skutečná povaha zakládáného vztahu a jeho vazba na činnost fyzické osoby.⁶⁵

Je možné se také setkat s pojmem průměrný spotřebitel. Jako průměrného spotřebitele definuje Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/29/ES, o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu takového spotřebitele, který „*má dostatek informací a je v rozumné míře pozorný a opatrný, s ohledem na sociální, kulturní a jazykové faktory.*“⁶⁶

4.1.2 Osoba uzavírající spotřebitelskou smlouvu se spotřebitelem

Osobou, která uzavírá spotřebitelskou smlouvu, je prodejcem, podnikatelem, poskytovatelem, dodavatelem a podobně. Všichni tito partneři mohou se spotřebitelem uzavírat spotřebitelskou smlouvu. Bohužel primární právo tyto osoby nijak jasně neupravuje. S jasnější úpravou se můžeme setkat v právu sekundárním, kdy jsou v různých směrnících osoby uzavírající spotřebitelskou smlouvu se spotřebitelem různě definované. Jednou ze směrnic je dříve platná Směrnice 85/577/EHS. Tato směrnice definovala ochranu spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostory. Zde se osoba, která uzavírala spotřebitelskou smlouvu se spotřebitelem, označovala jako *dodavatel*.⁶⁷ Další směrnicí je Směrnice 1999/44/ES o některých aspektech prodeje spotřebního zboží, a záruk na toto zboží. Zde se osoba uzavírající spotřebitelskou smlouvu se spotřebitelem označovala jako *poskytovatel*.⁶⁸

Shodně jsou tyto pojmy shrnuty ve Směrnici 85/577/EHS, kdy „*se jedná o jakoukoli fyzickou nebo právnickou osobu, která v předmětných transakcích jedná*

⁶³ Rozsudek NS ze dne 25.06.2014, 23 Cdo 1835/2012.

⁶⁴ Usnesení NS ze dne 30.08.2013, 30 Cdo 1022/2013.

⁶⁵ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN, R., DVOŘÁK, T., SVOBDA, K., PAVLÍK, P. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1 – 654)*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2014. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 954.

⁶⁶ Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/29/ES, o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu takového spotřebitele [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0029&from=lt>.

⁶⁷ ESIPA, 85/577/EHS, Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostor [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=31985L0577>.

⁶⁸ ESIPA, 1999/44/ES, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=31999L0044>.

v rámci svých podnikatelských činností nebo výkonu svého povolání, jakož i osoba, která jedná jménem nebo na účet dodavatele“.⁶⁹ Jsou také shrnuty shodně ve Směrnici 93/13/EHS, kde je uvedeno, že se jedná o „fyzickou nebo právnickou osobu, veřejnoprávně nebo soukromoprávně vlastněnou, která ve smlouvách, na které se vztahuje tato směrnice, jedná pro účely související s její obchodní nebo výrobní činností nebo povoláním“.⁷⁰

Současná právní úprava, která vychází ze Směrnice 2011/83/EU o právech spotřebitelů (pozměněné Směrnicí 2015/2302) uvádí termín *obchodník*. Konkrétně je zde obchodník definován jako „fyzická nebo právnická osoba bez ohledu na to, zda je v soukromém či veřejném vlastnictví, která jedná, i prostřednictvím jiné osoby jednající jejím jménem nebo v jejím zastoupení, za účelem, který lze považovat za její obchodní činnost, podnikání, řemeslo nebo povolání v souvislosti se smlouvami, na které se vztahuje tato směrnice“.⁷¹

V naší právní legislativě je užíván též pojem *podnikatel*. Tento pojem upravuje zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, kde je v § 420 uvedeno, že, „...kdo samostatně vykonává na vlastní účet a odpovědnost výdělečnou činnost živnostenským nebo obdobným způsobem se záměrem činit tak soustavně za účelem dosažení zisku, je považován se zřetelem k této činnosti za podnikatele“.⁷²

Pro účely ochrany spotřebitele „...se za podnikatele považuje také každá osoba, která uzavírá smlouvy související s vlastní obchodní, výrobní neb obdobnou činností či při samostatném výkonu svého povolání, popřípadě osoba, která jedná jménem nebo na účet podnikatele“.⁷³

Podnikatel je osobou zapsanou v obchodním rejstříku. Podnikatel má k podnikání živnostenské nebo jiné oprávnění.⁷⁴

Podnikatelem může být fyzická i právnická osoba. V obchodním rejstříku může být zapsána jako podnikatel jak fyzická, tak právnická osoba. V případě, že fyzická osoba splňuje charakter podnikatele, musí jednat jako osoba v rejstříku zapsaná. Pokud tomu tak není, je považována za spotřebitele.

V legislativě se objevují různé definice popisující osobu uzavírající spotřebitelskou smlouvu se spotřebitelem. Vždy je však shodně popsán účel, za jakým tato osoba jedná.

---

⁶⁹ ESIPA, 85/577/EHS, Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostor [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=31985L0577>.

⁷⁰ ESIPA, 93/13/EHS, Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=31993L0013>.

⁷¹ ESIPA, (EU) 2015/2302, Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32015L2302>.

⁷² § 420 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷³ § 420 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷⁴ § 421 odst. 1 a 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

4.1.3 Spotřebitelská smlouva

„Spotřebitelskými smlouvami jsou smlouvy kupní, smlouvy o dílo a případně také další smlouvy, kdy smluvními stranami jsou na jedné straně spotřebitel a na druhé straně podnikatel.“⁷⁵ Jedná se tedy o smlouvy založené na vztahu B2C (business-to-consumers).

Spotřebitelská smlouva může mít písemnou či ústní podobu. Výjimku tvoří jen případy, kdy je pro konkrétní typ smlouvy vyžadována určitá forma buď zákonem, nebo dohodou stran.⁷⁶

Jak je uvedeno v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník: „*Veškerá sdělení vůči spotřebiteli musí podnikatel učinit jasně a srozumitelně v jazyce, ve kterém se uzavírá smlouva.*“⁷⁷

Jestliže jednání spotřebitele a podnikatele vede k uzavření spotřebitelské smlouvy a pokud tyto skutečnosti nejsou zřejmé ze souvislostí, podnikatel sdělí spotřebiteli v dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy či před tím, než spotřebitel učiní závaznou nabídku, svoji totožnost, označení zboží nebo služby a popis jejich hlavních vlastností, cenu zboží nebo služby, případně způsob jejího výpočtu včetně všech daní, poplatků a jiných obdobných peněžitých plnění, způsob platby a způsob dodání nebo plnění, náklady na dodání, a pokud tyto náklady nelze stanovit předem, údaj, že mohou být dodatečně účtovány, údaje o právech vznikajících z vadného plnění, jakož i o právech ze záruky a další podmínky pro uplatňování těchto práv, údaj o době trvání závazku a podmínky ukončení závazku, má-li být smlouva uzavřena na dobu neurčitou, údaje o funkčnosti digitálního obsahu, včetně technických ochranných opatření, a údaje o součinnosti digitálního obsahu s hardwarem a softwarem, které jsou podnikateli známy nebo u nichž lze rozumně očekávat, že by mu mohly být známy.⁷⁸

Pokud informace nejsou spotřebiteli poskytnuty, dojde k porušení zákona, a může tak spotřebiteli vzniknout právo na odstoupení od smlouvy. V případě, že není dodržena informační povinnost a spotřebiteli je způsobena škoda, je podnikatel povinen ji spotřebiteli uhradit.⁷⁹

Taková ujednání, která jsou v rozporu s požadavkem přiměřenosti a způsobují nerovnováhu práv či povinností v neprospěch spotřebitele, jsou zakázána. Výjimkou je pak ujednání o předmětu plnění či o ceně, pokud jej podnikatel předal jasně a srozumitelně.⁸⁰

---

⁷⁵ BusinessINFO.cz, *Právo ochrany spotřebitele* [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/pravo-ochrany-spotrebitel-pbpi/#h-vod>.

⁷⁶ BusinessINFO.cz, *Právo ochrany spotřebitele, Spotřebitelské smlouvy* [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/pravo-ochrany-spotrebitel-pbpi/2#h-spotrebitelsk-smlouvy>.

⁷⁷ § 1811 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

⁷⁸ § 1811 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁷⁹ § 2910 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

⁸⁰ § 1811 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

5 Osobní a rodinné finance

Osobní a rodinné finance představují důležitou oblast v ekonomii, která se zabývá správou a řízením finančních prostředků jednotlivců a rodin. Správná správa osobních financí je klíčová pro dosažení finanční stability a zabezpečení budoucnosti jednotlivce i jeho rodiny.

Jedním z nejdůležitějších aspektů správy osobních financí je tvorba rozpočtu. Rozpočet je nástroj, který umožňuje plánovat a kontrolovat příjmy a výdaje v určitém časovém období. Vytvoření rozpočtu vyžaduje znalost a analýzu výdajů a příjmů, a to jak pravidelných, tak i nepravidelných. Rozpočet pak umožňuje identifikovat oblasti, ve kterých je možné snížit výdaje a zvýšit úspory.⁸¹

Dalším důležitým aspektem správy osobních financí je správa dluhů. Při řízení finančních prostředků je důležité minimalizovat dluhy, zejména vysokoúročené dluhy, jako jsou kreditní karty a nebankovní půjčky. Pokud jsou dluhy již přítomny, je třeba vytvořit plán pro jejich splácení a minimalizovat další zadlužení.⁸²

Správa rodinných financí je obdobně důležitá. Rodinný rozpočet může být komplexnější než osobní rozpočet, jelikož zahrnuje výdaje a příjmy více lidí. Rodinné finance mohou být spravovány společně nebo odděleně a je třeba zajistit transparentnost a otevřenou komunikaci mezi partnery.

Celkově lze říci, že správa osobních a rodinných financí představuje důležitou oblast v každodenním životě jednotlivců a rodin. Správná správa finančních prostředků může přinést řadu výhod, jako je finanční stabilita, zvýšení úspor a nižší stres spojený s finančními problémy.

5.1 Rodinný rozpočet

„Domácí rozpočet je základním nástrojem ochrany před problémy s dluhy. Pokud si uspořádáme své finance, získáme lepší přehled o našich příjmech a výdajích.“⁸³

Vzhledem ke skutečnosti, že je tvorba a schopnost práce s rodinným rozpočtem nejen v současné době, ale ve všech dobách velmi potřebná, je nutné se této problematice věnovat. Je vhodné, aby měla každá rodina svůj finanční plán, který bude nápomocný při řízení svých hospodářských financí. Není přitom nutné, aby byl finanční plán v písemné podobě. Co však nutné je, je nutnost jeho vedení. Pro správné hospodaření domácnosti jsou potřebné jen základní matematické znalosti. Vzhledem k důležitosti a každodenní potřebnosti finančního plánování je nutné s výukou finanční gramotnosti začít již u dětí školou povinných. Díky finanční gramotnosti se jedinci naučí, jak hospodařit s penězi, a případně si mohou dovolit

---

⁸¹ Bachmann, K., Förster, M., & Maier, C. (2020). Personal Finance Management. In Digital Transformation Cases (pp. 65-81). Springer, Cham.

⁸² Ginn, J., & Al Snih, S. (2017). Family finance and economics. Handbook of Consumer Finance Research, 139-155.

⁸³ Ministerstvo průmyslu a obchodu, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: Domácí rozpočet a finanční rezervy, [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/domaci-rozpocet-a-financni-rezervy-3227>.

obezřetně půjčovat, přičemž se mohou naučit, že spolu s půjčkou musí nést případné následky. Rodinný rozpočet napomáhá ke splnění konkrétních cílů (jasné rozvržení financí) i k uspokojení potřeby (možnost úspor). Díky rodinnému rozpočtu získá rodina kontrolu nad rodinnými financemi a zajistí si tak nejen finanční stabilitu. Správně sestavený rodinný rozpočet napomůže ke zvládnutí různých očekávaných i neočekávaných situací, které mohou v budoucnosti nastat. Rodinný rozpočet napomáhá při rozhodování o nutných i nedůležitých výdajích. Pokud má rodina správně sestavený rodinný rozpočet a dodrží ho, je schopna čelit očekávaným i neočekávaným situacím, uspořit určitou část financí a zajistit si nejen finanční stabilitu. Rodině může se sestavením rodinného rozpočtu pomoci zkušený finanční poradce či si ho může rodina zpracovat sama. Nejčastěji sestavovaným rozpočtem je rozpočet měsíční. V případě, že je sestavený rozpočet na měsíc a zajištěn přehled o příjmech a výdajích na měsíc, lze sestavit roční rozpočet. V rámci rodinného rozpočtu lze sledovat jak příjmy, tak výdaje i cash-flow (tok peněz). Základním kamenem rodinného rozpočtu je zajištění pro plánované výdaje odpovídající příjmový zdroj, kdy by nemělo dojít k tomu, že pro některý z výdajů nebude zajištěn dostatečný zdroj příjmů (například výdaje jsou očekávány na počátku měsíce, ale příjmy až na jeho konci). Příjmy a výdaje by se měly ideálně rovnat.⁸⁴

5.2 Složky rodinného rozpočtu

Rodinný rozpočet se skládá z příjmů a výdajů rodiny. Cílem hospodaření domácnosti je hospodařit tak, aby byly její příjmy a výdaje alespoň vyrovnané. Ideálnějším stavem je pak hospodařit tak, aby byl rozpočet přebytkový.⁸⁵

5.2.1 Příjmy

Příjmy a úspory jsou tzv. disponibilní (dostupné) příjmy domácnosti. Lze je dělit na příjmy vnitřní, tedy takové, které přicházejí do domácnosti zvenčí. Domácnost tyto příjmy inkasuje v hotovosti nebo na bankovní účet. Jedná se o příjmy od zaměstnavatelů, obchodních partnerů či státu. Avšak příjmy mohou být i vnitřní. A to takové, které plynou z majetku domácnosti (příjmy z prodeje či pronájmu nemovitosti nebo pozemku, z vkladů). Domácnost hospodaří s finančními prostředky dle společných možností. Příjmy lze dělit na *příjmy pravidelné* a *příjmy mimořádné*. Mezi pravidelné příjmy lze zařadit mzdu, příjem osoby samostatně výdělečně činné, zaměstnanecké benefity (stravenky), příjmy od státu (penze, rodičovský příspěvek), či příjmy kapitálové nebo jiné (příjmy z pronájmu bytu, úroky z úspor a podobně). S pravidelnými příjmy je nejjednodušší práce. Pravidelnými příjmy si domácnost zajišťuje pokrytí běžných výdajů a tvorbu

---

⁸⁴ Ministerstvo průmyslu a obchodu, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: Domácí rozpočet a finanční rezervy, [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet#vydaje>.

⁸⁵ Ministerstvo průmyslu a obchodu, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Rozpočet. Hospodaření domácnosti, [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet>.

pravidelné rezervy. K mimořádným příjmům patří „třináctý plat“, odměny za pracovní výsledky, dividendy z akcií, výhry v loterii, dědictví a další. Mimořádné příjmy by pak měla domácnost využít k jednorázovému zvýšení rezerv či jednorázovému snížení dluhů. Lze rozlišovat i *příjmy na pomezí pravidelného a mimořádného příjmu*. K těmto příjmům se řadí například vratka daně z příjmu v rámci ročního vyúčtování.⁸⁶

Je faktem, že příjmy jsou hůře ovlivnitelné než výdaje. Jedná se o rizikovější část rozpočtu. Ovlivnění příjmů ze strany domácnosti je dlouhodobá záležitost. Příjmy lze ovlivnit několika způsoby. Mezi možnosti, jak zvýšit příjmy, patří dosažení vyššího vzdělání, získání vyšší kvalifikace, dalším pracovním poměrem, zvýšením pracovního úvazku. Existuje mnoho faktorů, které domácnost nemůže ovlivnit, ale které negativně ovlivňují výši příjmů. K nim patří snížení mzdy z důvodu finančních potíží zaměstnavatele, snížení sociálních dávek z důvodu rozhodnutí státu, u podnikatelů zpoždění nebo nevymahatelnost pohledávek z důvodu platební neschopnosti obchodních partnerů nebo klientů, omezení či zrušení výhod a benefitů poskytovaných zaměstnavatelem (vyplácení třináctého platu a odměn) či snížení dividend z držení akcií nebo snížení jejich hodnoty. Příjem by se měl do rozpočtu započítávat vždy jen v použitelné výši. Započítat by se tak měl jen čistý příjem. Stejně tak by měl být realistický plánovaný příjem. Při zpracování rodinného rozpočtu by se také nemělo automaticky počítat s růstem příjmů jen proto, že rostly v minulosti (pokud se nejedná o růst zaručený zákonem). Do rodinného rozpočtu by se měl započítávat až „přijatý“ příjem a ne ten, který je jen přislíbený či předpokládaný. Zpracovatel rodinného rozpočtu by měl zachovávat kritický postoj. Vždy je potřeba počítat s tím, že může nastat nečekaná situace, díky které může dojít k poklesu příjmů či k jeho výpadku. Proto by měla mít rodina vytvořenou finanční rezervu. Domácnost má tak dostupné peníze, které může využít na to, co akutně potřebuje.⁸⁷

Příjmy domácnosti jsou limitovány výdaji. Na rozdíl od výdajů bývají příjmy ve většině případů pravidelné a předvídatelné.⁸⁸

5.2.2 Výdaje

Výdaje rodiny jsou opakem jejích příjmů. Existuje několik druhů výdajů. Lze je rozlišovat podle jejich účelu (výdaje na bydlení, výdaje na stravu, výdaje na kulturu, ošacení). Výdaje lze také dělit na *výdaje zbytné a nezbytné*. Nezbytné výdaje se dají v některých případech snížit (příkladem je refinancování úvěru, výměna dražšího

⁸⁶ Ministerstvo průmyslu a obchodu, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat.

Rozpočet. Hospodaření domácnosti, [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z

<https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet#prijmy>

⁸⁷ DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L., *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011, xix, ISBN 978-80-7400-008-9. s. 162; BELLEY, P., LOCHNER, L., *The Changing Role of Family Income and Ability in Determining Educational Achievement*. Journal of Human Capital. Chicago: University of Chicago. DOI: <https://doi.org/10.1086/524674>. [online]. 2017 [cit. 2022-11-09]. s. 37-89. Dostupné z:

<https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/524674>.

⁸⁸ BRABEC, J., *Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek*. 4. vyd., Plzeň: ABC finančního vzdělávání, 2016, ISBN 978-80-905057-1-1. s. 46.

bydlení za levnější). Nezbytné výdaje je možné dále dělit na *výdaje povinné* a *výdaje ekonomicky nutné*. V případě nehrazení povinných výdajů hrozí finanční nebo morální sankce. Takovými výdaji mohou být například splátky úvěrů či závazků. Příkladem ekonomicky nutných nákladů může být nákup měsíční jízdenky, která vyjde levněji než jednotlivé jízdenky. Výdaje lze dělit také na *výdaje průběžné*, které by měly být hrazeny z pravidelných příjmů a *výdaje mimořádné*, na jejichž placení lze využít úspory.⁸⁹

Využívání úvěrových produktů na úhradu výdajů je vhodné jen v případech, pokud se jedná o investici, u které je předpoklad, že povede ke zvýšení příjmů či snížení výdajů. Může se jednat například o investici do bydlení, do vzdělání a další.⁹⁰

5.3 Sestavení rodinného rozpočtu

Sestavení, vedení a vyhodnocení rodinného rozpočtu spočívá v důsledné práci s příjmy a výdaji. Rodinný rozpočet si může vytvořit rodina sama či může využít pomoci finančního specialisty. Rozpočet může být vyrovnaný, kdy jsou příjmy a výdaje v rovnováze. V případě, že příjmy převyšují výdaje, jedná se o rozpočet přebytkový. Přebytek v rozpočtu lze spořit či investovat a zajistit tak jeho zhodnocení. V případě, že jsou výdaje vyšší než příjmy, jedná se o rozpočet schodkový. V tomto případě dochází k zadlužení rodiny. Pak je třeba snížit výdaje či naopak zvýšit příjmy. Nejlepší je, pokud je rodinný rozpočet přebytkový. Díky němu lze vytvořit rezervu pro případné nečekané události.⁹¹

V případě, že je rozpočet schodkový, je velmi důležité znovu zhodnotit zbytné výdaje, určit jejich důležitost a případně některé z nich omezit (zbytečné předplatné časopisu, návštěvy restaurací a podobně). Je vhodné jednou za čas rozpočet přehodnotit, protože struktura příjmů a výdajů časem měnit (zvýšení příjmu ze zaměstnání, doplacení úvěru a další).

Škvára⁹² uvádí „Pět P“ rodinného rozpočtu:

- přehled nad výdaji,
- plán (rozpočet) financí,
- předpoklad naplnění cílů i závazků,
- pochopení nutnosti mít úspory,
- princip a návyk, který pomáhá předcházet a zvládnout své dluhy.

Dále Škvára⁹³ uvádí pro zvládnutí a pochopení rozpočtu metodu START:

---

⁸⁹ Ministerstvo průmyslu a obchodu, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Rozpočet. Hospodaření domácnosti, [online]. [cit. 2021-04-27]. Dostupné z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet#vydaje>.

⁹⁰ Ministerstvo průmyslu a obchodu, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Rozpočet. Hospodaření domácnosti, [online]. [cit. 2021-04-27]. Dostupné z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet#vydaje>.

⁹¹ NAVRÁTILOVÁ, P., JIŘÍČEK, M., ZLÁMAL, J., *Finanční gramotnost*. 2. vyd., Kralice na Hané: Computer Media, 2013, ISBN 978-80-7402-150-3, s. 57-58.

⁹² ŠKVÁRA, M., *Finanční gramotnost*, 2. vyd., Praha: Miroslav Škvára, 2016, ISBN 978-80-904823-3-3, s. 117.

⁹³ ŠKVÁRA, M., *Finanční gramotnost*, 2. vyd., Praha: Miroslav Škvára, 2016, ISBN 978-80-904823-3-3, s. 117.

- sepsat své čisté příjmy,
- trochu času věnovat shrnutí měsíčních výdajů,
- analyzovat pokrývání výdajů stávajícími příjmy,
- rozumově zvážit a přizpůsobit výdaje,
- třebaže vše funguje, občas rozpočet přehodnotit.

Rodinný rozpočet si mohou domácnosti vést v písemné či elektronické formě. Pro zpracování lze využít jen písemné zpracování, počítačový program Excel či některou z dostupných aplikací. Sem je možné zapisovat všechny příjmy a výdaje. Díky tomu tak má rodina přehled a kontrolu nad hospodařením. Díky tomu tak může naplňovat své dlouhodobější cíle.⁹⁴

Pokud sestavujeme rodinný rozpočet, je potřeba dodržet to, že rozpočet bude:

- pravdivý – měly by být zadané reálné a nezkreslené informace o příjmech a výdajích,
- kontrolovatelný – informace by měly být jasné a přehledné (konkrétnost příjmů a výdajů),
- dostatečně detailní – měly by být zadány přesné příjmy a výdaje,
- správný v čase – příjmy a výdaje by měly být zadávány až tehdy, kdy o nich opravdu víme (příjmy na účtu, výdaje ujasněné),
- realistický – neměly by být zkraslovány ani příjmy ani výdaje.

Jak uvádí Nováková, je potřeba při sestavování rozpočtu dodržet několik kroků. Tím prvním je analýza příjmů a majetku. Započítávají se jak příjmy aktuální, tak by se nemělo zapomínat ani na příjmy budoucí. Cílem prvního kroku je získat přehled o finančních možnostech rodiny. Druhým krokem je pak analýza rizik. Cílem tohoto kroku je zhodnocení rizik, která by v budoucnosti mohla mít negativní vliv na finanční stabilitu rodiny. Třetím krokem je analýza cílů. Zde se řeší přání a cíle, která rodina má. Je vhodné si přání a cíle zapsat. Cílem tohoto kroku je stanovení přání a cílů rodiny, stanovení jejich priorit a stanovit dobu pro jejich splnění. Čtvrtým krokem je analýza stávajícího řešení. Cílem tohoto kroku je stanovení postupu pro realizaci cílů rodiny a možnosti jeho provedení.⁹⁵

Podobný postup pro sestavení rodinného rozpočtu je uveden i na webu Ministerstva financí ČR. V prvním kroku je potřeba si zjistit všechny dostupné příjmy (z bankovních účtů či z vyúčtování mzdy od zaměstnavatele). Od těchto příjmů je potřeba odečíst příjmy mimořádné (odměny, třinácté platy, prémie). Následně se příjmy rozdělí (podle jejich zdroje, podle příjemce). Druhým krokem je odhadnout výši výdajů domácnosti (z faktur či účtenek). I ty je vhodné rozdělit (podle účelu, zbytnosti). Pravidelné výdaje, které nejsou hrazeny měsíčně (například čtvrtletně hrazené pojistné) je třeba také započítat, jen je nutné spočítat jejich měsíční výši. Třetím krokem je pak porovnání výše příjmů a výdajů, díky kterému se zjistí předpokládaná bilance rozpočtu. Ideální je kladná bilance (očekávané příjmy jsou vyšší než výdaje). V případě záporné bilance (očekávané výdaje jsou vyšší než příjmy) je třeba řešit možné snížení výdajů či zvýšení příjmů.

⁹⁴ DOUBKOVÁ, A., TOMEK, K., *Finanční gramotnost pro každého*. 1. vyd., Stařeč: INFRA s.r.o., 2016, ISBN 978-80-86666-64-8, s. 59.

⁹⁵ NOVÁKOVÁ, V., SOBOTKA, V., *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz. vyd., Praha: COFET, 2011, ISBN 978-80-904396-1-0. s. 319.

Pátým krokem je plnění sestaveného rodinného rozpočtu. V případě výdajů, které jsou jednorázové, ale opakovaně a v různých výších (výdaje za potraviny), je vhodné převést jejich odhadovanou výši na denní bázi. Šestáým krokem je pak vyhodnocení rodinného rozpočtu. Celý rozpočtový proces nekončí sestavením rodinného rozpočtu. Vyhodnocení by se mělo provádět vždy na konci měsíce. Je tak velká šance, že v případě odkrytí špatné finanční situace může dojít k nápravě. Porovnávají se skutečné příjmy a výdaje s očekávanými příjmy a výdaji. Pokud se liší očekávání od reality, a pokud významně převažují výdaje nad příjmy (nebo naopak), je potřeba rodinný rozpočet pro následující období upravit. Vyhodnocení rodinného rozpočtu je vhodné provádět vždy i na konci roku či v případě, kdy se objeví příjmy či výdaje, které dosud do rodinného rozpočtu nebyly zahrnuty z důvodu, že se o nich nevědělo či nebyla správně odhadnuta jejich výše apod. (jedná se o roční vyúčtování daní, vyúčtování zaměstnaneckých odměn).⁹⁶

---

⁹⁶ Ministerstvo průmyslu a obchodu, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Rozpočet. Hospodaření domácnosti, [online]. [cit. 2021-04-27]. Dostupné z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet#vydaje>.

Při podrobnějším zkoumání výdajů lze vidět, že rodina dbá na to, aby měla co nejnižší náklady na bydlení. Přestože jsou nájemné a pojištění bytu zahrnuty, zbytek nákladů na bydlení jsou poměrně nízké. Voda, plyn a elektřina jsou nutné náklady, které nelze zcela vyloučit, avšak jsou udržovány na relativně nízké úrovni.

Další výdaje jsou velmi rozumné a většina z nich se týká základních potřeb rodiny. Potraviny jsou nutností, ale snaží se udržovat náklady na rozumné úrovni. Stejně tak drogerie, léky a oblečení jsou vynakládány v rozumných množstvích.

Je třeba zdůraznit, že rodina si uvědomuje nutnost plánování svých financí. Kromě výdajů na základní potřeby si udržují finance pro další výdaje jako jsou kroužky, škola a dovolená. Nicméně, i přes plánování a rozumné hospodaření s penězi, má rodina několik splátek úvěru.

Shrnutí ukazuje, že rodina si uvědomuje důležitost správného hospodaření s penězi a snaží se udržet své výdaje na minimu. I přesto, že mají několik nutných výdajů, snaží se udržet náklady na rozumné úrovni a udržovat dostatek finančních prostředků pro nezbytné a důležité výdaje, jako jsou kroužky, škola a dovolená. Celkově lze říci, že tento rodinný rozpočet je dobře vyvážený a spravovaný s rozmyslem.

6 Dotazníkové šetření

6.1 Metodika dotazníkového šetření

Cílem praktického výzkumu je prostřednictvím použití strukturovaného dotazníku zhodnotit úroveň finanční gramotnosti obyvatel. Vzhledem k tomu, že výzkumné šetření představuje zásadní část metodologie výzkumu, je nutné provést před samotným průběhem šetření několik kroků. Mezi ně patří například pečlivá analýza relevantních zdrojů informací, včetně teoretických základů finanční gramotnosti, ale také příprava adekvátního dotazníkového šetření, jehož struktura a obsah jsou klíčové pro úspěšné získání relevantních dat. Výzkum může být proveden online, což umožní získat data od co největšího počtu respondentů. Po sběru dat jsou výsledky vyhodnoceny a interpretovány, což umožní formulovat závěry a doporučení pro zlepšení finanční gramotnosti populace.

6.1.1 Metoda šetření

Pro účely výzkumného šetření bude použit strukturovaný dotazník, v němž je většina otázek uzavřená. Dotazník je standardizovaný a je možné jej vyplnit online pomocí platformy Google. Online prostředí nabízí jednoduché a uživatelsky přívětivé rozhraní pro oba zúčastněné, rychlost sběru dat a nízké náklady. Dalšími výhodami jsou možnosti reálného času pro analýzu dat a přizpůsobení vzhledu dotazníku potřebám uživatele. Odpovědi mohou být snadno exportovány do Microsoft Excelu pro další zpracování a pro tvorbu tabulek a grafů, což usnadňuje celkové hodnocení dotazníku. Grafy byly později použity v průzkumu.

Dotazník se skládá ze tří částí a obsahuje celkem 15 otázek. První část je identifikační a zahrnuje tři otázky týkající se věku, dosaženého vzdělání a měsíčního příjmu respondentů. Druhá část se věnuje osobním financím a zahrnuje devět otázek týkajících se využívání různých finančních produktů, tvorby a využívání osobního rozpočtu, spoření a schopnosti řešit nečekané negativní finanční situace. Třetí část obsahuje tři otázky a získává informace o znalostech respondentů z oblasti finančních produktů, pojmů a legislativy.

6.1.2 Výzkumný soubor

Vzhledem k rozsahu výzkumné práce byl výzkumný vzorek omezen pouze na pracující respondenty ze všech věkových, vzdělávacích a příjmových kategorií. Celkem bylo získáno 194 odpovědí, které byly použity pro analýzu a zpracování dat v rámci výzkumu. Tento postup výběru vzorku může pomoci minimalizovat vliv jiných proměnných a umožňuje získat reprezentativní vzorek, který dobře odráží populaci zájmu výzkumu. Tímto způsobem lze získat spolehlivé výsledky a závěry výzkumu.

6.1.3 Cíl dotazníkového šetření

Hlavním cílem práce je zmapování současného stavu finanční gramotnosti ekonomicky aktivního obyvatelstva ČR. Z hlavního cíle vyplynuly následující dílčí cíle. Prvním dílčím cílem je analyzovat finanční gramotnost určité skupiny obyvatel ČR na základě dotazníkového šetření. Druhým dílčím cílem je pak analyzovat vliv finanční gramotnosti na život ekonomicky aktivních obyvatel ČR.

Dalším krokem je také definovat obecné a výzkumné specifické otázky. Z nich pak vychází otázky využití v dotazníkovém šetření. Obecné otázky jsou charakteristické tím, že se na ně hůře hledá přímá odpověď. Charakteristickou vlastností specifických otázek je jejich konkrétnost a zaměření. Dá se na ně jasně odpovědět a již vedou k datům, která se šetřením zjišťují. Díky odpovědím na otázky z dotazníku je možné získat odpovědi na výzkumné otázky.

Pro výzkumné šetření byly stanoveny tyto hypotézy:

- Finanční znalosti ekonomicky aktivních obyvatel ČR jsou dostatečné.
- Ekonomicky aktivní obyvatelé ČR jsou zodpovědní v oblasti financí.
- Následně byly konkretizovány následující specifické výzkumné otázky:
  - Jsou respondenti schopni sestavit osobní rozpočet?
  - Jsou respondenti ochotni investovat?
  - Mají respondenti sklony k využívání úvěrů na zbytečné statky (např. telefon, dovolená, dárky apod.)?

Jsou respondenti schopni využívat výhody bankovních produktů?

- Mají respondenti dostatečnou platební morálku?
- Zvládají respondenti řešit nedostatek financí?
- Vyznají se respondenti ve finančních produktech?
- Vyznají se respondenti v makroekonomických pojmech?

Odpovědi na tyto otázky budou získány z dotazníku. Dotazník je přílohou této práce.

6.1.4 Časový harmonogram šetření

Prvním krokem, který byl proveden ještě před samotným šetřením, byla přípravná fáze. V této fázi byly stanoveny náležitosti potřebné pro sestavení dotazníku. Byly stanoveny cíle šetření, otázky šetření, výzkumný soubor i metody. Druhým krokem pak bylo sestavení dotazníku. Třetím krokem byl samotný sběr dat. Čtvrtým krokem bylo vyhodnocení dotazníkového šetření.

Časový harmonogram pro šetření byl stanoven následovně:

- Přípravná fáze: 15. 1. – 20. 1. 2022.
- Sběr dat: 1. 2. 2022 – 15. 2. 2022.
- Vyhodnocení dat: 1. 3. 2022 – 15. 3. 2022

6.2 Analýza získaných dat

Sběr dat probíhal od 1. 2. do 15. 2. 2022. Zúčastnilo se ho celkem 194 respondentů. Respondenti byli různého věku, pohlaví a vzdělání.

První část dotazníku byla zaměřena na získání identifikačních údajů o respondentech. Druhá část byla zaměřena na získání odpovědí týkajících se financí. Třetí část pak byla zaměřena na znalosti respondentů z oblasti finančních produktů a makroekonomických pojmů.

První část dotazníku – identifikační údaje

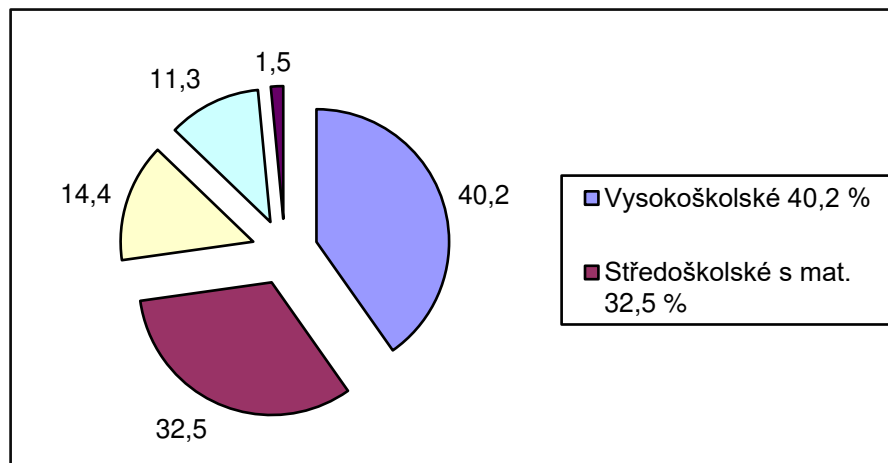
V této části byly od respondentů získávány údaje o věku, nejvyšším dosaženém vzdělání a měsíčním příjmu. Tyto údaje napomohou při vyhodnocení další části dotazníku.

Otázka č. 1: Kolik je Vám let?

Touto otázkou byl zjišťován věk respondentů. Věk je jednou z veličin, která může mít vliv jak na finanční odpovědnost, tak na znalost finančních produktů a jejich výhod, či na znalost makroekonomických pojmů. Respondenti v rámci této otázky mohli vybírat ze tří věkových kategorií. Věk 18–39 let vybralo 102 respondentů, tj. 52,5 %, věk 40–59 let vybralo 85 respondentů, tj. 44,8 %, a věk nad 60 let vybralo 7 respondentů, tj. 2,7 %.

Otázka č. 2: Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

Druhou otázkou bylo zjišťováno nejvyšší dosažené vzdělání respondentů. I dosažené vzdělání může ovlivňovat finanční chování a finanční znalosti. Respondenti mohli vybírat z 5 kategorií. Respondenti nejvíce vybírali vysokoškolské vzdělání. Tuto možnost vybralo 78 respondentů (40,2 %). Vyšší odborné vzdělání vybralo 28 respondentů (14,4 %). 63 (32,5 %) respondentů dosáhlo středoškolského vzdělání s maturitou. Středoškolské vzdělání bez maturity vybralo 22 (11,3 %) respondentů. Základní vzdělání vybrali jen 3 (1,5 %) respondenti.

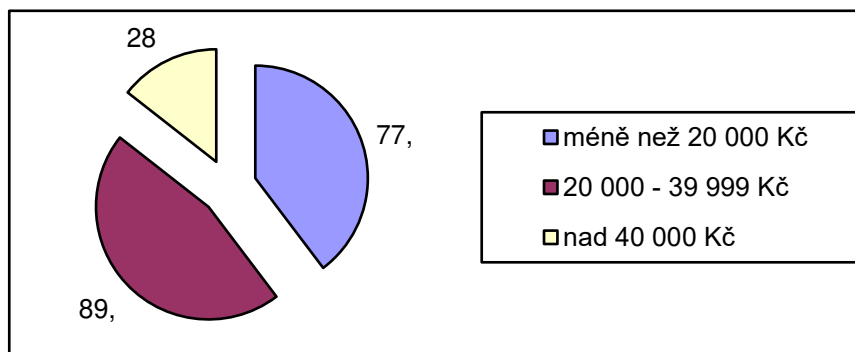
Graf č. 4: Vzdělání

Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 3: Jaký je Váš čistý měsíční příjem?

Tato otázka je poslední otázkou identifikační části. Je zaměřena na výši čistého měsíčního příjmu. Výše čistého měsíčního příjmu může mít vliv na schopnost spoření a investování. Respondenti mohli vybírat ze tří kategorií. Kategorii méně než 20 000 Kč vybralo 77 (39,6 %) respondentů. Kategorii 20 000 Kč – 39 999 Kč vybralo 89 (45,8 %) respondentů. Kategorii nad 40 000 Kč vybralo 28 (14,6 %) respondentů.

Graf č. 5: Čistý měsíční příjem
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Druhá část dotazníku – finance

V rámci druhé části byly zjišťovány finanční schopnosti obyvatel. Byla zjišťována jejich ekonomická zodpovědnost, schopnost správy osobních financí a práce s nimi, schopnost spoření či schopnost řešit případný nedostatek financí.

Otázka č. 4: Které z těchto finančních produktů využíváte? (lze vybrat více možností)

- Běžný účet
- Kreditní karta
- Povolený debet
- Spotřebitelský úvěr
- Hypoteční úvěr
- Akcie, Dluhopisy

Touto otázkou bylo zjišťováno, jaké finanční produkty respondenti využívají. Nejčastěji využívaným produktem je běžný účet. Běžný účet využívá 100 % respondentů. Kreditní kartu využívá 43 (22,1 %) respondentů. Povolený debet využívá méně respondentů než kreditní kartu. Povolený debet využívá 38 (19,5 %) respondentů. Spotřebitelský úvěr využívá 94 (48,4 %) respondentů. Hypoteční úvěr využívá méně respondentů než spotřebitelský úvěr. Hypoteční úvěr využívá 46 (23,7 %) respondentů. Celkem dost respondentů své finance investuje. Do akcií či do dluhopisů investuje 70 (36 %) respondentů.

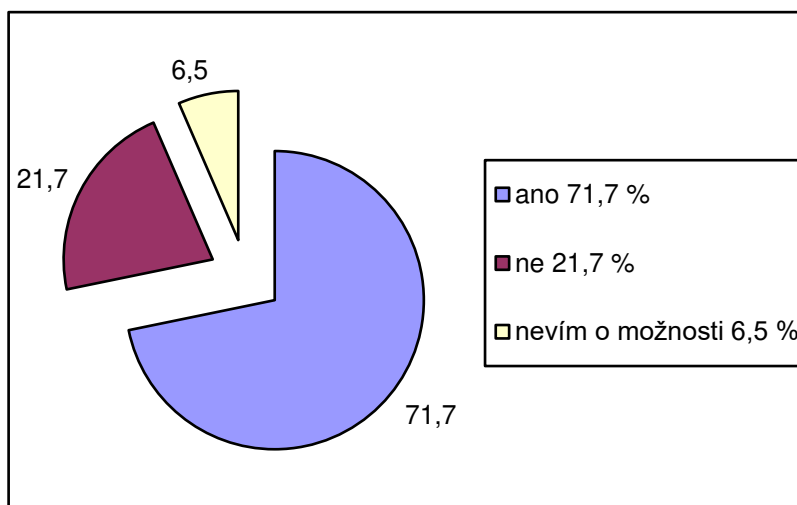
Tab. 2: Využívané finanční produkty

Běžný účet	194
Kreditní karta	43
Povolený debet	38
Spotřebitelský úvěr	94
Hypoteční úvěr	46
Akcie, Dluhopisy	70

Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 5: V případě, že využíváte hypoteční úvěr, využíváte možnost daňového odpočtu úroků z hypotečního úvěru?

Tato otázka souvisí s otázkou č. 4. Odpověď ano zvolilo 33 respondentů. Odpověď ne zvolilo 10 respondentů. 3 respondenti nevěděli, že tato možnost existuje. Touto otázkou bylo zjišťováno, zda lidé využívají možnost daňového odpočtu úroků z hypotečního úvěru. Odpočet úroků je možný až do výše 300 000 Kč. Pro obstarané bytové potřeby od 1. 1. 2021 je umožněn odpočet 150 000 Kč. Maximální odečitatelná položka tak činí 45 000 Kč ročně.

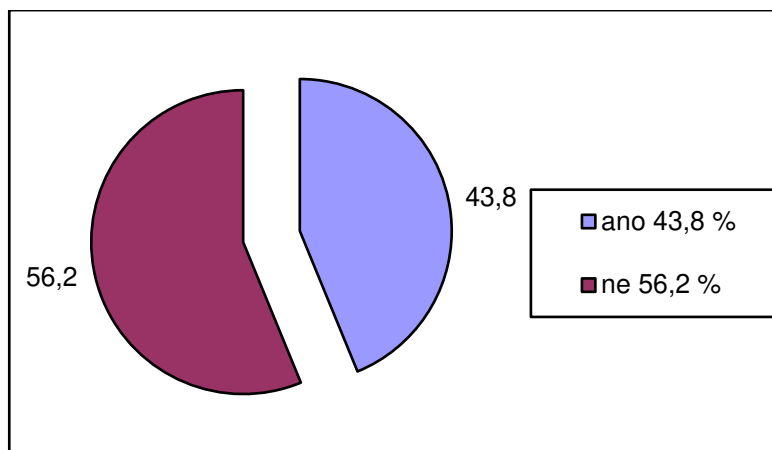

Graf č. 6: Daňový odpočet úroků

Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 6: Využil jste někdy úvěr na některé zbytné statky (např. mobilní telefon, počítač, dovolená, vánoční dárky apod.)?

Odpověď ano zvolilo 85 respondentů. Odpověď ne vybralo 109 respondentů. Touto otázkou bylo řešeno, zda občané čerpají spotřebitelské úvěry na ne vždy potřebné a nutné věci (např. mobilní telefon, elektroniku, dovolenou, dárky apod.). V některých případech se stává, že neodhadnou svou stávající či budoucí finanční situaci, a dostanou se tak do finančních problémů či dokonce do dluhové pasti.

Graf č. 7: Spotřebitelský úvěr
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 7: V případě, že jste někdy takový úvěr využil, co z nabízených věcí jste si za něj pořídil? (lze vybrat více možností)

- Automobil.
- Mobilní telefon.
- Počítač.
- Dovolená.
- Vánoční dárky.

Z 85 respondentů, kteří využili takový úvěr, ho 63 (74,1 %) respondentů využilo na nákup automobilu, 72 (84,7 %) respondentů využilo úvěr na pořízení mobilního telefonu, 37 (43,5 %) respondentů si za finance z úvěru pořídilo počítač, 7 (8,2 %) respondentů si za tyto finance zajistilo dovolenou a jen 3 (3,5 %) respondenti využili úvěr na nákup vánočních dárků.

Tab. 3: Nákup za finance z úvěru

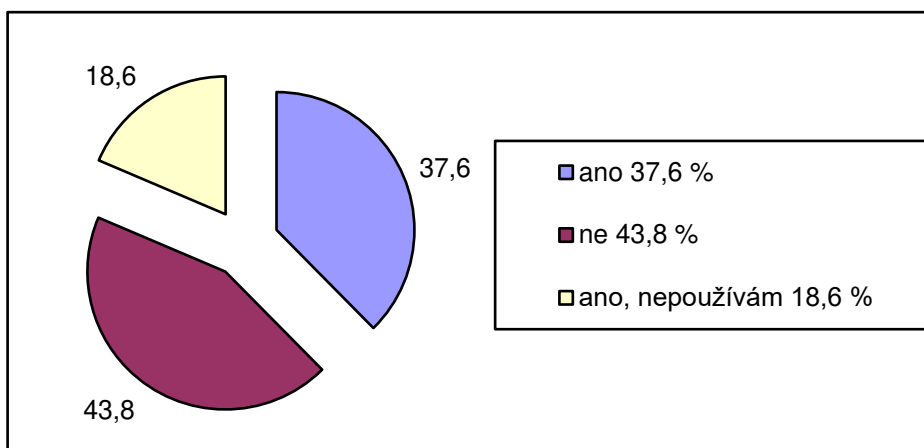
Automobil	63
Mobilní telefon	72
Počítač	37
Dovolená	7
Vánoční dárky	3

Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 8: Máte sestavený osobní rozpočet a řídíte se jím?

Osobní rozpočet a sledování příjmů a výdajů chrání občany před tím, aby se dostali do nepříznivé finanční situace. Ti, kdo si vytváří osobní rozpočet a mají své příjmy a výdaje pod kontrolou, jsou ve většině případů schopni tvořit rezervu a zvládají splácet své finanční závazky. Na tuto otázku odpovědělo 73 respondentů

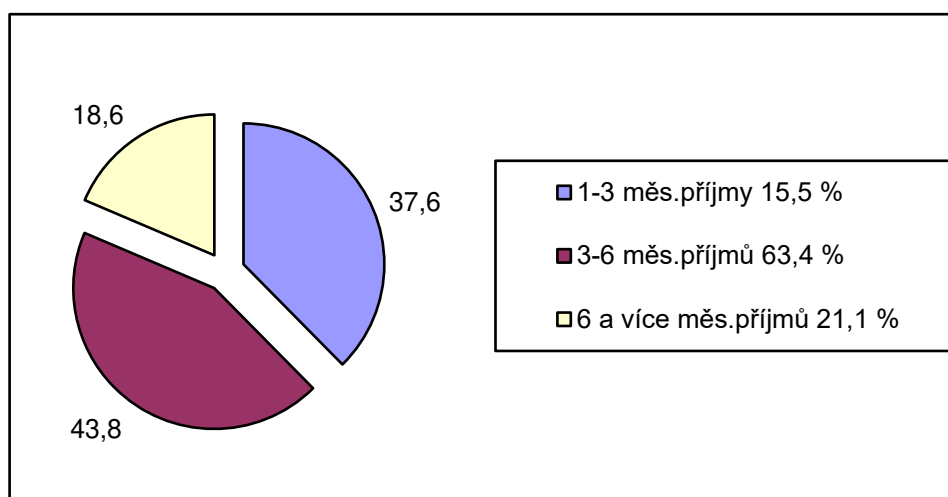
ano. Odpověď ne vybralo 85 respondentů. Dle získaných odpovědí má 36 respondentů osobní rozpočet zpracovaný, ale nedodržují jej.

Graf č. 8: Sestavení rozpočtu
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 9: Jak velkou finanční rezervu máte? Ve výši kolika měsíčních příjmů?

Tato otázka je zaměřena na tvorbu rezerv. Tvorba rezerv úzce souvisí s tvorbou osobního rozpočtu a se sledováním příjmů a výdajů. Úspory jsou velmi důležité pro zvládnutí neočekávaných finančních situací. K těm patří např. ztráta příjmu. Optimální rezerva by měla být ve výši minimálně šesti měsíčních příjmů. Ti, kteří mají finanční rezervu nízkou, či dokonce žádnou, většinou osobní rozpočet sestavený nemají (nebo jej sestavený mají, ale neřídí se jím). Na základě odpovědí bylo zjištěno, že 30 respondentů má úspory ve výši 1–3 měsíčních příjmů, 123 respondentů má úspory ve výši 3–6 měsíčních příjmů a 41 respondentů má úspory ve výši 6 a více měsíčních příjmů.

Graf č. 9: Tvorba rezerv
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 10: Jaké nástroje využíváte pro vytváření finanční rezervy? (lze vybrat více možností)

- a) Běžný účet/Hotovost.
- b) Spořicí účet.
- c) Termínované vklady.
- d) Stavební spoření.
- e) Penzijní připojištění.
- f) Investice.
- g) Nespořím.

I tato otázka se týká tvorby rezerv. Existuje několik možností, jak vytvářet rezervy. Některé jsou velmi výhodné a umožňují dosahovat vysokého zhodnocení. Naopak některé nepřinášejí zhodnocení téměř vůbec žádné. Na základě šetření bylo zjištěno, že 117 (60,3 %) respondentů využívá pro tvorbu rezervy účet či si finance ukládá v hotovosti, 130 (67 %) respondentů využívá spořicí účet, 9 (4,6 %) respondentů termínované vklady, 102 (52,5 %) respondentů stavební spoření, 91 (46,9 %) respondentů penzijní připojištění, 66 (34 %) respondentů investice. Zároveň bylo zjištěno, že 64 (32,9 %) respondentů nespoří vůbec. Pro tvorbu rezerv je nejvíce využíván spořicí účet, a to i přes to, že v tuto dobu se nejedná o nijak výhodný nástroj pro zhodnocování financí (průměrná úroková sazba je cca 3 %). Velmi často je také pro tvorbu rezerv využíván běžný účet. Bohužel zde se finance nijak nezhodnocují. Stejně tak se nezhodnocují finance ponechané doma v hotovosti. *Dalším oblíbeným nástrojem pro zhodnocování volných finančních prostředků je stavební spoření. Tento nástroj je u občanů oblíbený hlavně z toho důvodu, že nabízí možnost využít státní podporu. Nástrojem pro zhodnocování financí, který umožňuje využívat státní podporu, je penzijní připojištění. I tato možnost je pro tvorbu rezerv často využívána. Jak bylo zjištěno, více než třetina respondentů zhodnocuje své volné finanční prostředky za pomoci investování. Investování sice vynáší vyšší zisk, ale nese s sebou také určité riziko. Respondenty nejméně využívaným nástrojem pro zhodnocování financí jsou termínované vklady. Někteří respondenti si netvoří finanční rezervu vůbec.*

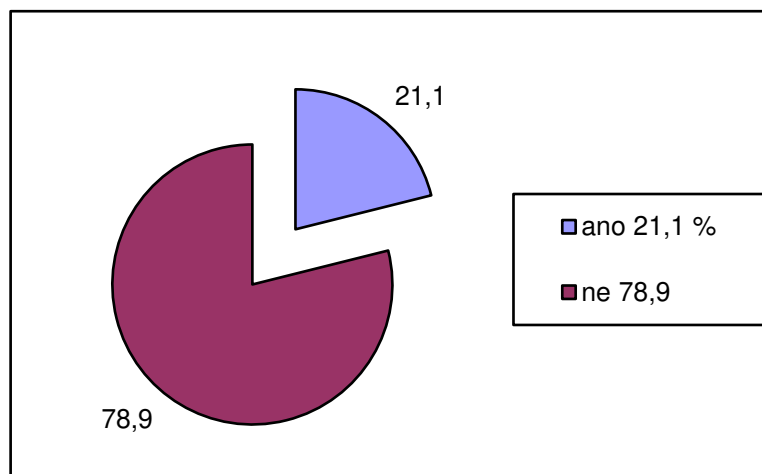
Tab. 4: Tvorba rezerv

Běžný účet/Hotovost	117
Spořicí účet	130
Termínované vklady	9
Stavební spoření	102
Penzijní připojištění	91
Investice	66
Nespořím	64

Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 11: Zpozdil jste se někdy s pravidelnou platbou (nájemné, splátka úvěru)?

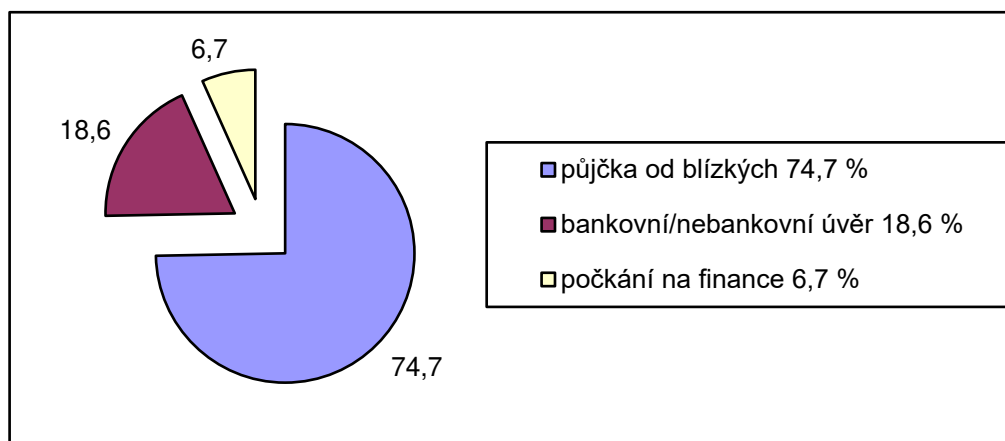
Tato otázka je zaměřena na zjištění platební morálky. Odpověď ano vybralo 41 respondentů. Odpověď ne pak vybralo 153 respondentů.

Graf č. 10: Zpoždění splátky
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 12: Jak byste řešil případný nedostatek peněz na úhradu pravidelné platby?

Někdy může nastat situace, že se jedinec dostane do situace, kdy nemá dostatek financí na úhradu pravidelné platby. Ideální samozřejmě je mít dostatečnou finanční rezervu a do takové situace se nedostat. Ne vždy je to však možné, a tak v případě, že taková situace už nastane, je třeba ji řešit co nejdříve, a to tak, aby dluh zbytečně dále nenarůstal. Jak bylo zjištěno z odpovědí respondentů, 115 respondentů by využilo možnost vypůjčit si od svých blízkých, 36 respondentů by využilo bankovní či nebankovní úvěr a 13 respondentů by splátku uhradilo až tehdy, když by finance měli.

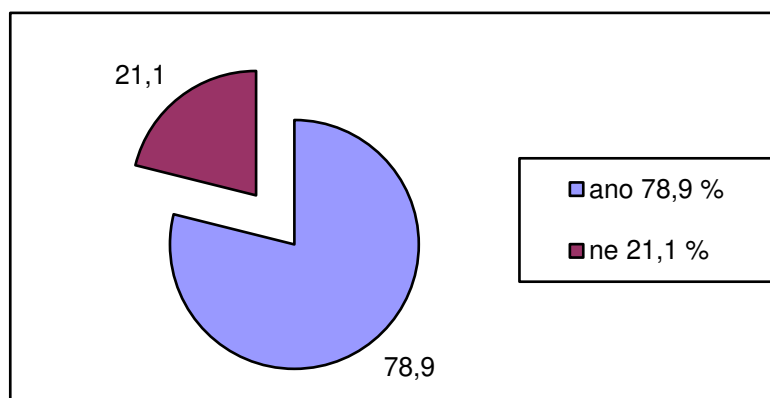
Graf č. 11: Nedostatek financí na platbu
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Třetí část dotazníku – makroekonomické pojmy

Třetí část dotazníku byla zaměřena na znalosti respondentů týkajících se makroekonomických pojmů.

Otázka č. 13: Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

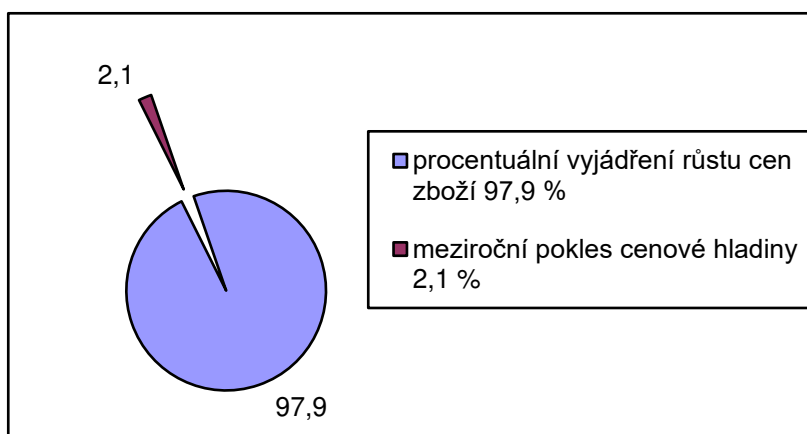
Velká část obyvatel je přesvědčena o tom, že každá platební karta je karta kreditní. Ani netuší, že karta k běžnému účtu je karta debetní a kreditní karta je formou úvěru. Neví tak, že ke kreditní kartě se vážou vysoké úroky v případě, že není splácena včas celá vyčerpaná částka. Účelem otázky bylo zjistit, zda lidé znají rozdíl mezi debetní a kreditní kartou a uvědomují si případné vysoké úroky u kreditní karty. Jak bylo z odpovědí respondentů zjištěno, 153 respondentů rozdíl mezi debetní a kreditní kartou nezná a 41 respondentů rozdíl zná.

Graf č. 12: Debetní a kreditní karta
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 14: Co je inflace?

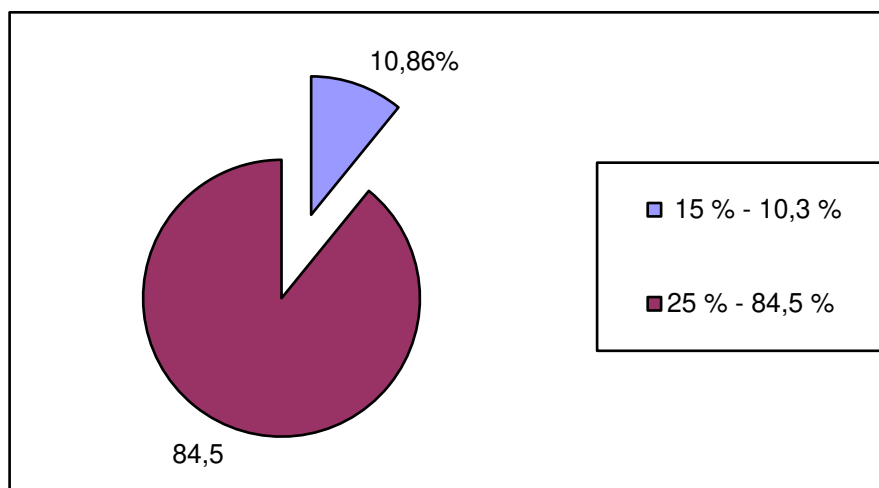
Pro každodenní život je velmi důležité znát některé makroekonomické pojmy. Díky tomu je možné spravovat své finance, plánovat příjmy a výdaje, zajistit si tak finanční rezervu a vyhnout se tak dluhům. Právě inflace je jedním z pojmů, který je potřebné znát. Správně, že je inflace procentuální vyjádření růstu cen zboží, odpovědělo 190 respondentů. Chybně, že je inflace meziroční pokles cenové hladiny v ekonomice, odpověděli 4 respondenti.

Graf č. 13: Inflace
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

Otázka č. 15: Jak vysoká je daň z příjmu fyzických osob?

Tato otázka byla zaměřena na znalost výše daně z příjmu fyzických osob. Jedná se o termín velmi důležitý, neboť souvisí s osobními financemi, schopností spravovat je a plánovat příjmy a výdaje. Právě schopnost spravovat své finance a přehled o příjmech a výdajích je prevencí proti případným dluhům. Převážná část respondentů odpověděla správně, že výše daně z příjmů fyzických osob je 15 %. Správně odpovědělo 164 respondentů. Chybně, že je daň z příjmů fyzických osob 25 %, odpovědělo 30 respondentů.

Graf č. 14: Daň z příjmu
Autorské zpracování, zdroj: výzkum autora.

6.3 Shrnutí výsledků šetření

Vyhodnocení praktické části bude provedeno na základě předem stanovených specifických otázek. Cílem šetření bylo získat odpovědi na tyto otázky.

1) Jsou respondenti schopni sestavit osobní rozpočet?

Jak bylo v rámci dotazníkového šetření zjištěno, osobní rozpočet má zpracovaný a dodržuje jej 37,6 % respondentů. Rozpočet nemá sestavený 43,8 % respondentů. Zbýlých 18,6 % respondentů rozpočet sice sestavený má, ale nepoužívá jej. Jak je tedy vidět, respondenti jsou schopni osobní rozpočet sestavit. Ne vždy jej však dodržují.

2) Jsou respondenti ochotni investovat?

Investování je jednou z možností, jak zhodnotit volné finanční prostředky. Jedná se tak o oblast finanční gramotnosti, která je velmi často řešena. Investování s sebou kromě vyššího zhodnocení nese také vyšší riziko. To je důvod, proč si lidé velmi rozmýšlí, zda investovat budou či ne. Někdy tak díky tomu přichází o vysoké zhodnocení svých financí. Ochota lidí investovat je z důvodu rizika nižší. Častěji si pro zhodnocení svých volných financí vybírají možnosti, které s sebou sice nenesou až tak vysoký zisk, ale zároveň je u nich menší riziko ztrátovosti. Jak bylo šetřením zjištěno, respondenti volí pro zhodnocování svých volných finančních prostředků nejčastěji spořicí účet. Často využívají také produkty se státním příspěvkem. Bylo také zjištěno, že respondenti pro ukládání svých úspor využívají běžné účty či si

úspory nechávají ve formě hotovosti, a to i přes to, že se takto peníze nijak nezhodnocují.

3) Mají respondenti sklony k využívání úvěrů na zbytné statky (např. telefon, dovolená, dárky apod.)?

Jak bylo šetřením zjištěno, úvěr na zbytné statky využilo 43,8 % respondentů. Je to celkem dost vysoký podíl. Nejčastěji byly úvěry využívány na nákup mobilního telefonu a nákup automobilu.

4) Jsou respondenti schopni využívat výhody bankovních produktů?

Šetřením bylo zjištěno, že respondenti využívají hlavně výhody, které s sebou přináší produkty se státní podporou. Právě díky nim mohou výhodněji zhodnocovat své volné finance. Často také využívají možnost daňového odpočtu úroků v případě hypotečních úvěrů. Toho využívá 71,7 % z respondentů, kteří mají hypoteční úvěr.

5) Mají respondenti dostatečnou platební morálku?

Se splátkou úvěru se nikdy nezdrželo 78,9 % respondentů, z čehož vyplývá, že respondenti mají dobrou platební morálku a nemají s ní žádný problém.

6) Zvládají respondenti řešit nedostatek financí?

Jak bylo šetřením zjištěno, respondenti zvládají řešit případný nedostatek financí na platbu. Velká část (74,7 %) respondentů by nepříznivou situaci řešila půjčkou svých blízkých. Jen 6,7 % respondentů by problém neřešilo, a čekalo, až budou mít finance na platbu.

7) Vyznají se respondenti ve finančních produktech?

Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že respondenti mají celkem dostatečné základní znalosti z oblasti financí. Využívají různé finanční produkty (běžný účet, spořicí účet, úvěry apod.) a znají výhody produktů vhodných pro spoření (vyžívají nejčastěji produkty se státní podporou).

8) Vyznají se respondenti v makroekonomických pojmech?

Jak bylo z dotazníkového šetření zjištěno, respondenti znají základní makroekonomické pojmy. Mají přehled o důležitých makroekonomických pojmech, jako jsou daň z příjmu, inflace, úrok apod.

Díky odpovědím na specifické otázky mohou být zodpovězeny i výše uvedené hypotézy:

1) Finanční znalosti ekonomicky aktivních obyvatel jsou dostatečné

Z provedeného dotazníkového šetření vyplývá, že finanční znalosti respondentů jsou na dostatečné úrovni. Bylo zjištěno, že jsou schopni sestavit osobní rozpočet a z velké části se jím řídit. Znají bankovní produkty a jejich podmínky a výhody. Velkou část těchto produktů také využívají. O dostatečných finančních znalostech respondentů vypovídá také to, že znají investiční produkty, jsou schopni zhodnotit jejich přínosy a případná rizika a umí si vybrat pro ně ten nejvhodnější. Dostatečné finanční znalosti osvědčuje také dostatečná platební morálka respondentů a také schopnost řešit rozumným způsobem nedostatek financí.

Samozřejmě lze najít i některé nedostatky, jejichž odstraněním by se situace ještě vylepšila. Jednou z oblastí, kde by byl prostor pro zlepšení, je oblast tvorby a dodržování osobního rozpočtu. Díky správnému zpracování a dodržování osobního rozpočtu by respondenti mohli například nalézt více zdrojů pro úspory, vyhnout se případným finančním dluhům apod.

2) Ekonomicky aktivní obyvatelé ČR jsou zodpovědní v oblasti financí

Na základě dotazníkového šetření bylo zjištěno, že respondenti jsou celkem zodpovědní v oblasti financí. Velká část z nich má sestavený osobní rozpočet a dodržuje jej. Tím se chrání před případnými dluhy a nepříznivou finanční situací. Respondenti také zhodnocují své volné finanční prostředky a vytváří si rezervy. Snaží se tak vyhýbat zbytečnému zadlužování. I přes to, že většina z respondentů využívá či využívala nějaký úvěrový produkt, splácí své závazky včas. I v oblasti zodpovědnosti jsou místa, která by se ještě dala vylepšit. Jednou z těchto oblastí je oblast úvěrů, kdy dost velká část respondentů využívá úvěry na zbytné statky (na dovolenou, mobilní telefon).

Tuto skutečnost by bylo vhodné změnit a vést respondenty k tomu, aby úvěry využívali pouze v krajních případech a na neodkladné záležitosti. V rámci výzkumu se také ukázalo, že pouze menší část respondentů se zajímá o další možnosti zhodnocení svých finančních prostředků, jako jsou investice do akcií, investičního životního pojištění nebo do investičních fondů. Z tohoto důvodu by bylo vhodné informovat respondenty o těchto možnostech, aby mohli své finanční prostředky efektivněji využívat a dosáhnout lepších výsledků.

Závěrem lze konstatovat, že výzkum ukázal, že respondenti mají v oblasti financí poměrně dobré znalosti a jsou zodpovědní v otázkách osobních financí. Nicméně existují určité oblasti, ve kterých by se mohli zlepšit, jako například úvěrové produkty a investice. Výsledky výzkumu by mohly sloužit jako podklad pro tvorbu finanční výchovy a osvěty, která by mohla pomoci zvýšit úroveň finanční gramotnosti obyvatel a přispět tak k lepší finanční situaci v celé společnosti.

7 Závěr

Aktuálně je velice důležité téma finanční gramotnosti. Vzhledem k současné ekonomické situaci a nárokům kladeným na obyvatele se jedná o oblast, která by neměla být opomíjena. Běžně se setkáváme se situacemi, kdy se od nás očekává alespoň základní finanční gramotnost, jako je například zřízení a potřeba bankovních služeb, nutnost spravovat osobní finance a další.

Nedostatečné finanční znalosti a neschopnost spravovat osobní finance mohou vést k zadlužování a ke dluhové pasti. Špatná finanční situace se potom projevuje nejen v osobním životě, kdy může rodina trpět špatnou finanční situací, ale také v soužití s okolím, kdy může dojít ke zprětrhání vazby s okolím a k vyčlenění ze společnosti.

Hlavním cílem této práce bylo zmapování současného stavu finanční gramotnosti ekonomicky aktivního obyvatelstva v České republice. Z tohoto cíle vyplynuly následující dílčí cíle. Prvním z nich bylo analyzovat finanční gramotnost vybrané skupiny obyvatel ČR na základě dotazníkového šetření. Druhým dílčím cílem pak bylo analyzovat vliv finanční gramotnosti na život těchto obyvatel ČR.

V teoretické části práce byl podrobně vysvětlen pojem finanční gramotnosti, její potřeba a smysl, včetně jednotlivých složek. Dále byly popsány důsledky nedostatečné finanční gramotnosti a způsoby, jakými lze tyto důsledky řešit. Velká pozornost byla věnována ochraně spotřebitele a dostatečná pozornost byla věnována osobním a rodinným financím.

Praktická část práce se věnovala samotnému výzkumu, který byl zaměřen na zhodnocení finanční gramotnosti obyvatel. V rámci dotazníkového šetření byl proveden výzkum, který měl demonstrovat finanční gramotnost vybrané skupiny ekonomicky aktivních obyvatel ČR. Dotazník, který byl vyplňován online, se skládal ze tří částí a respondentům poskytoval informace o různých aspektech finanční gramotnosti, jako jsou znalosti o bankovních službách, investicích, úvěrech a pojistkách. Výsledky byly následně analyzovány a zhodnoceny, aby bylo možné posoudit úroveň finanční gramotnosti respondentů.

Závěr práce se věnoval shrnutí výsledků výzkumu a diskuzi nad významem finanční gramotnosti pro jednotlivce a společnost jako celek. Byla navržena doporučení, jak zlepšit finanční gramotnost obyvatel, a byla rovněž zdůrazněna důležitost vzdělávání v této oblasti pro budoucí generace.

Celkově tedy tato práce přináší důležitou připomínku, že finanční gramotnost je klíčová pro úspěšné řízení osobních financí a pro hospodářský rozvoj společnosti.

8 Seznam literatury

PUBLIKACE

- BALABÁN, Z., NOVESKÝ, I., *Slabikář finanční gramotnosti: Učebnice 7 modulů finanční gramotnosti*. Praha: COFET, 2009. 448 s., ISBN 978-80-254-4207-4.
- BRABEC, J., *Finanční gramotnost srozumitelně a bez překážek*. 4. vyd., Plzeň: ABC finančního vzdělávání, 2016, ISBN 978-80-905057-1-1.
- DAVIES, G., *A History of Money*. Cardiff: University of Wales Press, 2002. ISBN 978-0-7083-1717-4.
- DOUBKOVÁ, A., TOMEK, K., *Finanční gramotnost pro každého*. 1. vyd., Stařeč: INFRA s.r.o., 2016, ISBN 978-80-86666-64-8.
- DVOŘÁKOVÁ, Z., SMRČKA, L. a kol. *Finanční vzdělávání pro střední školy. Se sbírkou řešených příkladů na CD*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2011. 336 s., ISBN 978-80-7400-008-9.
- DUCHÁČKOVÁ, E., *Principy pojištění a pojišťovnictví*. 1. vyd., Praha: Express, 2005. 306 s., ISBN 80-86119-67-X.
- FRIEDMAN, M., *Price Theory*. Berlín a Boston: De Gruyter, 2021. ISBN: 9783112417515.
- HABSCHICK, M., SEIDL, B., EVERS, J., KLOSE, D., PARSIAN, Y.: *Survey of Financial Literacy Schemes in the EU27, VT Markt/2006/26H. Final Report*. Hamburg: November 2007.
- INGHAM, G. K., *Concepts of money: interdisciplinary perspectives from economics, sociology and political science*. Cheltenham: Elgar reference collection, C2005. 617 s., ISBN 1-84376-590-X.
- JANDA, J., *Zajištění na stáří: Jak se co nejlépe připravit na podzim života*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2012. ISBN 978-80-247-4400-1.
- KASÍKOVÁ, M. a kol. *Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti: Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-179-6.
- LIPOVSKÁ, H., *Moderní ekonomie: Jednoduše o všem, co byste měli vědět*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2017. 256 s., ISBN 978-80-271-0120-7.
- LUKÁŠ, V., KIELAR, P. *Stavební spoření a stavební spořitelny*. Praha: Ekopress, 2007. ISBN 978-80-86929-30-9.
- MELUZÍN, T., *Bankovní produkty a služby. Bankovníctví I*. 1. vyd., Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2014. ISBN 978-80-214-4841-4.
- NAVRÁTILOVÁ, P., JIŘÍČEK, M., ZLÁMAL, J., *Finanční gramotnost*. 2. vyd., Kralice na Hané: Computer Media, 2013, ISBN 978-80-7402-150-3.
- NOVÁKOVÁ, V., SOBOTKA, V., *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 2. aktualiz. vyd., Praha: COFET, 2011, ISBN 978-80-904396-1-0.
- NOVESKÝ, I., BALABÁN, Z. a kol., *Slabikář finanční gramotnosti: učebnice základních 7 modulů finanční gramotnosti*. 1. vyd., Praha: COFET, 2009. 448 s., ISBN 978-80-254-4207-4.

- ONDŘEJ, J., RŮŽIČKA, K., MARKOVÁ, L., VORÁČ, P., SELUCKÁ, M., NESNÍDALOVÁ, J., SKUHROVÁ, P., *Spotřebitelské smlouvy a ochrana spotřebitele: Ekonomické a sociální aspekty*. 1. vyd., Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-446-9.
- OPLETALOVÁ, A., KVINTOVÁ, J., *Vybrané aspekty finanční gramotnosti v podmínkách základních a středních škol*. 1. vyd., Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2014. 144 s., ISBN 978-80-244-4519-9.
- REJNUŠ, O., *Finanční trhy*. 4. aktualiz. A rozš. vyd., Praha: Grada Publishing, 2014. 768 s., ISBN 978-80-247-3671-6.
- REVENDA, Z., MANDEL, M., KODERA, J., MUSÍLEK, P., DVOŘÁK, P., *Peněžní ekonomie a bankovníctví*. 5. aktualiz. vyd., Praha: Management Press, 2014. 423 s., ISBN 978-80-7261-79-6.
- SCHELLEOVÁ, I., *Exekuce*. Ostrava: Key Publishing, 2008. ISBN 978-80-87071-91-5. s. 6.
- SPROW FORTÉ, K., TAYLOR, E. W., TISDELL, E., J., 2014. *Financial literacy and adult education*. San Francisco: Jossey- Bass. New directions for adult and continuing education. 104 p., ISBN 978-1-118-85003-9.
- ŠKVÁRA, M., *Finanční gramotnost*. 2. vyd., Praha: Miroslav Škvára, 2016. 284 s., ISBN 978-80-9048-233-3.
- ŠKVÁRA, M., *Doplňkové penzijní spoření v otázkách a odpovědích*. Praha: VECTOR Certifikace. 2016. ISBN 978-80-904823-2-3.
- ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., PELIKÁNOVÁ, I., PELIKÁN, R., DVOŘÁK, T., SVOBDA, K., PAVLÍK, P. a kol., *Občanský zákoník. Komentář. Svazek I (§ 1–654)*. Praha: Wolters Kluwer ČR. 2014. ISBN 978-80-7598-656-6.
- VALACH, J., *Investiční rozhodování a dlouhodobé financování: psychologie úspěšného investování*. 3. přeprac. a rozš. vyd., Praha: Ekopress, 2010. ISBN 978-80-86929-71-2.
- VANČUROVÁ, A., LÁCHOVÁ, L., VÍTKOVÁ, J., *Daňový systém ČR*. 14. vyd., Praha: VOX, 2018. ISBN 978-80-87480-63-2.
- VESELÁ, J., GRYGAR, J., HAVEL, B., a kol., *Insolvence 2008-2020: data, názory, predikce*. Praha: Stálá konference českého práva, 2021. ISBN 978-80-906813-3-0.
- VESELÁ, J., *Investování na kapitálových trzích*. 1. vydání, Praha: ASPI a.s., 2007. ISBN 978-80-7357-297-6.
- VYBÍHAL, V, a kol., *Mzdové účetnictví 2014 praktický průvodce*. 1. vyd., Praha: Grada Publishing, 2014. 484 s., ISBN 978-80-247-8959-0.
- WEATHERFORD, J., *The History of Money. Fron Sandstone to Cyberspace*. New York: Three Rivers Press, 1997. ISBN 0-609-80172-4.

ČLÁNKY Z ODBORNÝCH PERIODIK A WEBOVÝCH STRÁNEK

- ANDERLONI, L., VANDONE, D., *Risk of Over-Indebtedness and Behavioural Factors*. in: LUCARELLI, C., BRIGHETTI, G. (eds.), *Risk Tolerance in Financial Decision Making*. Palgrave Macmillan Studies in Banking and Financial Institutions. London: Palgrave Macmillan. DOI:

- https://doi.org/10.1057/9780230303829_5. [online]. 2011 [cit. 2022-11-09]. s. 113-132. Dostupné z: https://link.springer.com/chapter/10.1057/9780230303829_5.
- BELLEY, P., LOCHNER, L., The Changing Role of Family Income and Ability in Determining Educational Achievement. *Journal of Human Capital*. Chicago: University of Chicago. DOI: <https://doi.org/10.1086/524674>. [online]. 2017 [cit. 2022-11-09]. s. 37-89. Dostupné z: <https://www.journals.uchicago.edu/doi/abs/10.1086/524674>.
- BETTI, G., DOURMASHKIN, N., ROSSI, M., PING YIN, Y., Consumer over-indebtedness in the EU: measurement and characteristics. 34(2). DOI: <https://doi.org/10.1108/01443580710745371>. [online]. 2007 [cit. 2022-11-09]. s. 136-156. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S016748701100081X>.
- BusinessINFO.cz, Právo ochrany spotřebitele [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/pravo-ochrany-spotrebitel-pubi/#h-vod>.
- BusinessINFO.cz, Právo ochrany spotřebitele, *Spotřebitelské smlouvy* [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/pravo-ochrany-spotrebitel-pubi/2#h-spot-ebitelsk-smlouvy>.
- CICCARELLI, M., BENOIT, M., Global inflation. *The Review of Economics and Statistics*. 92(3). DOI: https://doi.org/10.1162/REST_a_00008. [online]. 2010 [cit. 2022-11-09], s. 524-535. Dostupné z: <https://direct.mit.edu/rest/article-abstract/92/3/524/57826/Global-Inflation>.
- ČOI, Historie ochrany práv kupujících, [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://www.coi.cz/o-coi/historie-ochrany-prav-kupujicich/>.
- DYNAN, K. E., KOHN, D. L., The Rise in U. S. Household Indebtedness: Causes and Consequences. *FEDS Working Paper*. DOI: <https://dx.doi.org/10.2139/ssrn.1019052>. [online]. 2007 [cit. 2022-11-09]. Dostupné z: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1019052.
- ESIPA, 85/577/EHS, Směrnice Rady 85/577/EHS ze dne 20. prosince 1985 o ochraně spotřebitele v případě smluv uzavřených mimo obchodní prostor [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=31985L0577>.
- ESIPA, 93/13/EHS, Směrnice Rady 93/13/EHS ze dne 5. dubna 1993 o nepřiměřených podmínkách ve spotřebitelských smlouvách [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=31993L0013>.
- ESIPA, 1999/44/ES, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES ze dne 25. května 1999 o některých aspektech prodeje spotřebního zboží a záruk na toto zboží [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=31999L0044>.
- ESIPA, 2011/83/EU, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU ze dne 25. října 2011 o právech spotřebitelů, kterou se mění směrnice Rady 93/13/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 1999/44/ES a zrušuje

- směrnice Rady 85/577/EHS a směrnice Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES Text s významem pro EHP [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32011L0083>.
- ESIPA, 2005/29/ES, Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2005/29/ES ze dne 11. května 2005 o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu a o změně směrnice Rady 84/450/EHS, směrnic Evropského parlamentu a Rady 97/7/ES, 98/27/ES a 2002/65/ES a nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 (směrnice o nekalých obchodních praktikách) (Text s významem pro EHP) [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32005L0029>.
- ESIPA, (EU) 2015/2302, Směrnice Evropského parlamentu a Rady (EU) 2015/2302 ze dne 25. listopadu 2015 o souborných cestovních službách a spojených cestovních službách, o změně nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 a směrnice Evropského parlamentu a Rady 2011/83/EU a o zrušení směrnice Rady 90/314/EHS [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=32015L2302>.
- Exekutorská komora ČR. *Co nelze zabavit*. [online]. [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.ekcr.cz/1/exekutori-radi/869-34-co-nelze-zabavit>.
- Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat? In: Ministerstvo financí České republiky [online]. [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/>.
- Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat ?. Zadužení a předlužení. [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/zaduzeni-a-predluzeni>.
- GUTHRIE, C. P., NICHOLLS, C. M., The Personal Budget Project. A practical introduction to financial literacy, 33(2). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jaccedu.2015.04.002>. [online]. 2015 [cit. 2022-11-09], s. 138-163. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0748575115000202>.
- Investice obecně. Proč se finančně vzdělávat? [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.psfv.cz/cs/investice/investice-obecne>.
- Justice.cz. Insolvency. *Jak ven z dluhové pasti?* [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://insolvency.justice.cz/jak-ven-z-dluhove-pasti/>.
- Justice.cz. Insolvency. Oddlužení [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://insolvency.justice.cz/jak-ven-z-dluhove-pasti/oddluzeni/>.
- LUSARDI, A., MITCHELL, O. S., CURTO, V., Financial Literacy among the Young. *Journal of Consumer Affairs*, 44. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>. [online]. 2010 [cit. 2022-11-09], s. 358-380. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1745-6606.2010.01173.x>.
- Měnová politika. Co to je inflace? [online]. [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://www.cnb.cz/cs/casto-kladene-dotazy/Co-to-je-inflace/>.
- Ministerstvo financí, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: Domácí rozpočet a finanční

- rezervy, [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro-odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/domaci-rozpocet-a-financni-rezervy-3227>.
- Ministerstvo financí, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Rozpočet. Hospodaření domácnosti, [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet>.
- Ministerstvo financí, Finanční gramotnost aneb Proč se finančně vzdělávat. Rozpočet. Hospodaření domácnosti, [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/rodinne-finance/rozpocet#prijmy>.
- Ministerstvo průmyslu a obchodu, Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele, ve znění pozdějších předpisů [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z <https://www.mpo.cz/cz/ochrana-spotrebitele/pravni-predpisy-pro-ochranu-spotrebitele/zakon-c--634-1992-sb---o-ochrane-spotrebitele--ve-zneni-pozdejsich-predpisu--243608/>.
- Národní strategie finančního vzdělávání 2.0: Změnou chování k převzetí odpovědnosti za svou finanční prosperitu [online]. 2019, s. 11 [cit. 2022-02-20]. s. 6 Dostupné z: file:///C:/Users/Zuzka/AppData/Local/Temp/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf.
- OTTAVIANI, C., VANDONE, D., Impulsivity and household indebtedness: Evidence from real life, 32(5). DOI: <https://doi.org/10.1016/j.joep.2011.05.002>. [online]. 2011 [cit. 2022-11-09]. s. 754-761. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S016748701100081X>.
- Peníze.cz, Nových exekucí loni přibylo. Roste počet dluh na osobu. [online]. [cit. 2022-04-10]. Dostupné z: <https://www.penize.cz/exekuce/431979-novych-exekuci-loni-pribylo-roste-pocet-dluhu-na-osobu>.
- REMUND, D. L., Financial Literacy Explicated. The Case for a Cleaner Definition in an increasingly Complex Economy. *Journal of Consumer Affairs*, 44. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>. [online]. 2010 [cit. 2022-11-09]. s. 276-295 Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1745-6606.2010.01169.x>. Směrnice Evropského parlamentu a Rady č. 2005/29/ES, o nekalých obchodních praktikách vůči spotřebitelům na vnitřním trhu takového spotřebitele [online]. [cit. 2021-04-17]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0029&from=lt>.
- Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách: Společný dokument Ministerstva financí ČR, Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR, Ministerstva průmyslu a obchodu ČR [online]. 7. prosince 2005, s. 16 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: http://www.nuov.cz/uploads/SBFG_finalni_verze.pdf.
- Výsledky měření finanční gramotnosti 2020: CELKOVÉ VÝSLEDKY. In: *Finanční gramotnost aneb proč se finančně vzdělávat?* [online]. 25. června 2020 [cit. 2022-02-20]. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/cs/pro->

odborniky/mereni-urovne-financni-gramotnosti/2020/vysledky-mereni-financni-gramotnosti-20-3286.

ZÁKONY, ROZSUDKY A USTANOVENÍ

Rozsudek *NS* ze dne 25.06.2014, 23 Cdo 1835/2012.

Usnesení *NS* ze dne 30.08.2013, 30 Cdo 1022/2013.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský právní řád.

Zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon).

Zákon č. 280/2009 Sb., daňový řád.

9 Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník

Dobrý den,

jmenuji se Lucie Šilhavá a studuji. Tímto bych Vás velmi ráda poprosila o vyplnění tohoto dotazníku. Dotazník poslouží pro vypracování empirické části mé práce na téma Finanční gramotnost ekonomicky aktivních obyvatel České republiky. Samozřejmě je zajištěno úplné anonymity a využití získaných dat jen pro tento výzkum.

Předem Vám velmi děkuji za vyplnění

Otázka č. 1: Kolik je Vám let?

- a) 18–39 let
- b) 40–59 let
- c) nad 60 let

Otázka č. 2: Jaké máte nejvyšší dosažené vzdělání?

- a) vysokoškolské vzdělání
- b) vyšší odborné vzdělání
- c) středoškolské vzdělání s maturitou
- d) středoškolské vzdělání bez maturity
- e) základní vzdělání

Otázka č. 3: Jaký je Váš čistý měsíční příjem?

- a) méně než 20 000 Kč
- b) 20 000 Kč – 39 999 Kč
- c) nad 40 000 Kč

Otázka č. 4: Které z těchto finančních produktů využíváte? (lze vybrat více možností)

- a) běžný účet
- b) kreditní karta
- c) povolený debet
- d) spotřebitelský úvěr
- e) hypoteční úvěr
- f) akcie, dluhopisy

Otázka č. 5: V případě, že využíváte hypoteční úvěr, využíváte možnost daňového odpočtu úroků z hypotečního úvěru?

- a) ano
- b) ne

Otázka č. 6: Využil jste někdy úvěr na některé zbytné statky (např. mobilní telefon, počítač, dovolená, vánoční dárky apod.)?

- a) ano
- b) ne

Otázka č. 7: V případě, že jste někdy takový úvěr využil, co z nabízených věcí jste si za něj pořídil? (lze vybrat více možností)

- a) automobil
- b) mobilní telefon
- c) počítač
- d) povolená
- e) vánoční dárky

Otázka č. 8: Máte sestavený osobní rozpočet a řídíte se jím?

- a) ano
- b) ne
- c) ano, ale nedodržuji jej

Otázka č. 9: Jak velkou finanční rezervu máte? Ve výši kolika měsíčních příjmů?

- a) ve výši 1–3 měsíčních příjmů
- b) ve výši 3–6 měsíčních příjmů
- c) výši 6 a více měsíčních příjmů.

Otázka č. 10: Jaké nástroje využíváte pro vytváření finanční rezervy? (lze vybrat více možností)

- a) běžný účet/Hotovost
- b) spořicí účet
- c) termínované vklady.
- d) stavební spoření
- e) penzijní připojištění
- f) investice
- g) nespořím

Otázka č. 11: Zpozdil jste se někdy s pravidelnou platbou (např. nájemné, splátka úvěru apod.)?

- ano
- ne

Otázka č. 12: Jak byste řešil případný nedostatek peněz na úhradu pravidelné platby?

- a) půjčkou od blízkých
- b) bankovním či nebankovním úvěrem
- c) uhrazením až tehdy, když finance budou

Otázka č. 13: Víte, jaký je rozdíl mezi debetní a kreditní kartou?

- a) ano
- b) ne

Otázka č. 14: Co je inflace?

- a) procentuální vyjádření růstu cen zboží
- b) meziroční pokles cenové hladiny v ekonomice

Otázka č. 15: Jak vysoká je daň z příjmu fyzických osob?

- a) 15 %
- b) 25 %